

PAPER DETAILS

TITLE: MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDE ARNAVUT AZINLIK SORUNU

AUTHORS: Ömer Göksel İSYAR,Ergin AHMED

PAGES: 217-239

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/287600>

MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDE ARNAVUT AZINLIK SORUNU

Ömer Göksel İŞYAR*

Ergin AHMED**

Özet:

Bağımsızlığın hemen ardından Makedonya'nın içsel bir sorunu olarak ortaya çıkan Arnavut azınlık sorunu yıllarca çözüme kavuşturulmaya çalışıldı. 1992'nin Ocak ayında, etnik Arnavutlar, bölgesel otonomi elde edebilmek için kendi aralarında referanduma gittiler. Makedonya hükümeti ise, bu hadiseyi açıkça ayrılıkçı bir hareket olarak yorumlayıp, illegal olarak gördüğü bu referandumu tanımadığını açıkladı. Azınlığın hak taleplerinin bu surette gözardı edilmesi üzerine ve daha sonradan da şiddetlenen Kosova Krizi'nin etkisiyle, 1999-2001 döneminde hükümet güçleri ile etnik Arnavutlar arasında şiddetli içsel çatışmaların yaşanmasından sonra (Bilhassa Şubat 2001'de taraflar arasındaki gerginlikler had safhaya ulaşmış ve Makedonya'nın Kosova sınırına yakın olan bölgelerinde yaşayan Arnavutlar, silahlı provokasyonlara girişmişlerdir), taraflar arasında 2001 yılında, uluslararası kamuoyunun da baskılarıyla, Ohrid Çerçeve Anlaşması imzalandı. Bu anlaşmanın hayata geçirilmesinde günümüze kadar çok önemli adımlar atan ve Avrupa Birliği'ne üye olma vizyonunu asla kaybetmeyen Makedon hükümetleri, nihayet ülkede iç düzen ve istikrarı sağlamaya muvaffak olabildiler. Günümüzde, Balkanların istikrar adası olmaya aday ülkesi Makedonya'nın önünde hâlâ çözüm bekleyen ciddi sosyo-ekonomik problemler bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Makedonya, Arnavutlar, Kosova, azınlık hakları, Yugoslavya.

ALBANIAN MINORITY PROBLEM IN MACEDONIA

Abstract:

After independence, the Albanian minority question in Macedonia was tried to be solved for years. In January 1992, some Albanians organized a referendum on territorial autonomy. The Macedonian government claimed this was an attempt to secede and began a crackdown by declaring the referendum

* Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, gokselis@uludag.edu.tr

** M. Sc., Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, erginahmed@yahoo.com

illegal. Because of the governments' ignorance of some of the ethnic rights of Macedonian Albanians and also due to the effects of the Kosovo Crisis, the domestic conflict had escalated between 1999 and 2001. Ethnic minority grievances, which had emerged on occasion, rapidly began to gain political currency in this period. Tensions erupted into open hostilities in Macedonia in February 2001, when a group of ethnic Albanians near the Kosovo border carried out armed provocations that soon escalated into an insurgency. Eventually, with the great pressure of the international society, the Ohrid Framework Agreement has signed in 2001. After the enter into force of this agreement, the state of Macedonia had taken many important steps and had never lost its European Union vision, and at present succeeded in establishing the domestic order and stability in the country. Today, Macedonia is about to be the 'stability island of the Balkans' in respect of minority rights, but still has many and probably will have highly important problems waiting for solution in terms of social and economical characters.

Keywords: Macedonia, Albanians, Kosovo, minority rights, Yugoslavia.

I) MAKEDONYA'NIN DEMOGRAFİK-ETNİK YAPISINDA ARNAVUTLAR

Makedonya (resmi adıyla Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya-FYROM¹), tarih boyunca demografik çeşitliliğin simgesi olmuştur. Hatta, Fransızca'da bu konuya ilişkin '*Makedonya Salatası*' şeklinde bir deyim de bulunmaktadır. (Alp, 2001: 82) Osmanlı döneminin sonlarında 1904 yılında Vilayet Müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa tarafından bölgede yaptırılan nüfus sayımına göre, Makedonya'da 1.508.507 Müslüman (Arnavutlar da dahil)², 596.497 Bulgar, 307.000 Rum, 100.717 Sırp ve 99.000 Valak/Ulah yaşamaktaydı. (Öztuna, 1998: 563) 1948 (Bkz. Wilkinson, 1952: 397) ve 1961 nüfus sayımı sonuçlarına göre, Makedonya'daki Arnavutların toplam nüfus içindeki oranı yüzde 17 olarak tespit edilmişti. 1981 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre ise, Sosyalist Makedonya Cumhuriyeti (SMC)'nde 1.912.257 kişi olan nüfus, etnik açıdan şöyle bir dağılım göstermişti: 1.281.195 Makedon, 377.726 Arnavut, 86.691 Türk, 44.613 Sırp, 47.223 Roman, 39.555 Slav-Müslüman (Torbeş), 7.190 Ulah. (Poulton, 1993: 57) 1991 yılında da bir nüfus sayımı yapılmış ancak Arnavutlar, bunu boykot etmişlerdir. Dolayısıyla, bu tarihten itibaren cumhuriyette ne kadar Arnavut'un bulunduğu dair bazı polemikler yaşanmıştır. Bağımsızlıktan sonra 1994 yılında yapılan nüfus sayımına göre, Makedonya'nın 2.054.800 kişilik nüfusunun yüzde 66.6'sı Makedon, yüzde 22.7'si Arnavut, yüzde 4'ü Türk, yüzde 2.2'si Roman, yüzde 2.1'i Sırp, yüzde 0.36'sı Ulah ve yüzde 1.64'ü diğer etnik gruplardan oluşmaktaydı. (Daskalovski, 2000: 126) Makedonya'da yapılan 2002 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre ise, toplam 2.022.547 kişilik nüfusun yüzde 64.18'ini Makedonlar, yüzde 25.17'sini Arnavutlar, yüzde

3.85'ini Türkler, yüzde 2.66'sını Romanlar, yüzde 1.78'ini ise Sırp'lar oluşturmuyordu. Yapılan hesaplamalara göre, 1994-2002 yılları arasında ülkede yaşayan Makedon sayısında sadece 2.017 kişilik, Müslüman Arnavut sayısında ise 67.979 kişilik bir artış olmuştur. (Lazarova, 2003)

Makedonya Cumhuriyeti'nde en büyük etnik azınlığı oluşturan Arnavutlar, yoğun olarak, ülkenin Arnavutluk ile sınır oluşturan batı bölgelerinde, Arnavutların öteden beri çoğunluğu oluşturdukları Kosova (yaklaşık yüzde 85) ile sınır paylaşılan kuzeybatı bölgelerinde³ ve nüfusunun yüzde 14'ünü teşkil ettikleri başkent Üsküp'te yaşamaktadırlar. Makedonyalı Arnavutlar, Ohrid Gölü kıyısındaki birkaç Ortodoks köyü ile Üsküp civarından ve genellikle de Kosova'daki Prizren bölgesinden gelmiş az sayıda Katolik dışında, büyük çoğunlukla Müslümandırlar. Makedon yetkililer ise İslam'ı, Arnavut ulusçuluğunun bir aracı ve Arnavutların Türkler, Pomaklar ve Müslüman Romanlar gibi daha küçük İslami azınlık gruplarını asimile etmek için kullandıkları bir unsur olarak görmektedirler. (Poulton, 1993: 93, 100)

II) MAKEDONYA'DA ARNAVUT SORUNUNUN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Etnik açıdan iç içe geçmiş halde yaşayan Balkan milletlerinin 'büyük devlet' kurma idealleri her zaman var olmuştur. Şüphesiz, bu zihniyete sahip milletlerden biri de Arnavutlardır. Arnavutlar için de en büyük ideal, bütün soydaşlarının tek bir devlet çatısı altında yani, 'Büyük Arnavutluk'⁴ kapsamında bir araya gelebilmesidir. Makedonya bölgesi ise, tarihte Arnavut ulusal birliğinin sağlanmasında önemli merkezlerden biri olma rolünü oynamıştır. 1878 Berlin Barış Antlaşması'ndan sonra Arnavutlar ilk kez bugünkü kuzey Arnavutluk bölgelerinde bağımsız devlet kurma girişiminde bulundularsa da, (Çelik, 2003: 59) Padişah II. Abdülhamit'in Arnavutluğa gönderdiği Derviş Paşa, kısa süre içinde bu oluşumu engellemiştir. Osmanlı Devleti'nde 1908'de II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle birlikte Arnavutlar arasında bağımsızlık eğilimleri daha da güçlenmiştir. Ancak, bu girişim İttihat ve Terakki Partisi'nin sert tepkisiyle karşılaşmıştır. Bu arada, Manastır'da toplanan Arnavut Ulusal Kongresi, bağımsızlık yolunda önemli bir adım atarak Osmanlı yönetimindeki İşkodra, Kosova, Manastır ve Yanya'yı içine alan özerk bir devlet kurma isteğini merkeze bildirmiştir. Ancak, İstanbul Hükümeti bunu kabul etmemiştir. Bunun üzerine, İsa Boletin önderliğinde ayaklanan Arnavutlar, 1912 yılında Üsküp'te kontrolü ele geçirmişlerdir. (Fraenkel, 1986: 2) Neticede Arnavutlar, Osmanlı Devleti yıkılıncaya kadar ancak bu ölçüde bir muhtariyet kazanabilmişlerdir.

Makedonya'daki Arnavut azınlığın da, Makedonya'nın Yugoslavya'dan ayrılmasından itibaren muhtariyet/bağımsızlık gayesini zaman zaman dışa vurduğu olmuş ve dolayısıyla Arnavut sorunu bağımsız Makedonya'nın gündeminden düşmemiştir.⁵ Arnavut sorunu, Makedonya'nın bir iç sorunu olduğu kadar, aynı zamanda bir dış sorunu olarak da düşünülebilir. Zira son yıllarda Makedonya içinde

ayrılıkçı faaliyetlerde bulunan Arnavutlar ile Arnavutluk ve Kosova arasında güçlü irtibatların bulunduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, Makedonya'daki Arnavut sorununun gelişimi, Yugoslavya'daki komünist sistemin çöküşünden ve Kosova sorunundan bağımsız olarak düşünülemez. (Milosavlevski, 2001: 401)

1991 yılında, yani Makedonya'nın bağımsızlığının hemen sonrasında, ülkedeki Arnavutlar, merkezi Kalkandelen (Tetovo) olan ve toplanan meclisin başkanlığına Hiliyas Feyzullahu'nun getirildiği özerk bir 'İlirid⁶ Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etmişlerdir. (Perry, 1996: 116) Fakat bu girişim, günümüze dek daha ileriye götürülememiş ve Arnavut Demokratik Refah Partisi (PDP) lideri Nevzat Halili, dönemin Cumhurbaşkanı Kiro Gligorov ile iyi giden ilişkilerini bozmamıştır. (Zahariadis, 2003: 268)

Bu olaydan birkaç yıl sonra, 1995'te Kalkandelen'in Mala Reçica köyünde, etnik Arnavutlar, Arnavut siyasi partilerinin de desteği ile 'Kalkandelen Arnavut Üniversitesi'ni, Makedonya eğitim sisteminin dışında, kendi kuralları ve ilkeleri doğrultusunda kurmuşlardır. Bu üniversite, ülke çapında Arnavutlardan büyük destek görmüş ve adeta bir özerklik simgesi haline gelmiştir. (Milosavlevski, 2001: 407) Kalkandelen Üniversitesi'ni kuran Arnavutların başlıca gerekçesi, Makedon üniversitelerinde fırsat eşitliği ilkesinin uygulanmaması olmuştur. Bu kurum, Eğitim Bakanlığı'nın kontrolü altına sokulmamıştır. Üniversitenin kurulmasından dolayı yaşanan gerginlikler, polis ve Arnavut vatandaşlar arasında çıkan çatışmalarda birkaç ölü ve birçok sivil ile polisin yaralanması sonucunda had safhaya ulaşmıştır. (Babuna, 2000: 81) Benzer olaylar, 1997 yılında Gostivar şehrinde de meydana gelmiştir. Kalkandelen ve Gostivar kentlerinin belediye başkanları, anayasa ve yürürlükteki yasaları çiğneyerek, belediye binalarına Arnavutluk bayrakları asmışlardır. Polisin müdahalesi sonucunda bu bayraklar indirilmiş ve belediye başkanları da tutuklanmıştır. Bunun ardından, adı geçen iki belediyede polis ve halkın çatışmaya girmesi sonucunda birçok kişi yaralanmış veya hayatlarını kaybetmişlerdir. Bahsi geçen çatışmalarda görgü tanıklarının ve işkenceye maruz kaldıklarını iddia edenlerin söylediklerine göre, olaylar esnasında polis, birtakım evlere girmiş ve masum vatandaşlara çok sert davranmıştır. Ayrıca, bu olaylar sırasında, sadece etnik Arnavutlar değil, özellikle Gostivar'da yaşayan Türkler de büyük zarar görmüşlerdir.

III) MAKEDONYA'NIN SİYASİ YAŞAMINDA ARNAVUTLAR

Bağımsız Makedon devletine yönelik olarak atılmış en önemli adımlardan biri, Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti'nde 21 Eylül 1990 tarihinde yapılan anayasa değişikliği olmuştur. Buna göre, federe devletin siyasi sisteminde radikal değişikliklere gidilmiştir. Delege sistemi ve öz yönetim (kendi kendini yönetim) modeli kaldırılmış, yerine parlamenter demokratik sistem getirilmiş ve ülkeye siyasi çoğulculuk hâkim olmuştur. Bu çerçevede Yürütme Konseyi yerine, Batılı demokratik hükümet modeli benimsenmiştir. Başkanlık Konseyi de kaldırılmış, onun yerine

Cumhurbaşkanlığı mekanizması oluşturulmuştur. Kısacası, bu değişiklikler sayesinde, komünist sistem ve onun uzantıları ortadan kaldırılmaya başlanmıştır. (Gligorov, 2001: 155-156) Dolayısıyla, bu dönemde Makedonya'da siyaset sahnesine pek çok siyasi parti katılmıştır. Bahsedilen dönemden başlayarak, Makedonya'da etnik temelli partilerin sayısındaki artış da dikkat çekici olmuştur.⁷ Arnavutlar da dâhil olmak üzere, ülkedeki tüm etnik azınlıklar, doğal olarak kendi partilerini kurmuşlardır. Kurulan Arnavut partileri, Makedonya'nın gelecekte bağımsızlığına kavuşmasını açıkça desteklemişler, dolayısıyla Makedonya'nın Yugoslavya Federasyonu'nun bir parçası olarak kalması veya ülkenin bağımsız ve egemen devletlerden oluşacak Yugoslav Konfederasyonu'nun eşit bir parçası olması seçeneklerini otomatikman gözardı etmişlerdir. Ancak, tek bir şartla: Arnavut partileri bağımsız Makedonya'nın kurucu unsurlarından biri olarak diğer etnik gruplar yanında kendi varlıklarının da anayasal olarak açıkça tanınmasını istiyorlardı. (Ruzin, 2002: 356)

11 Kasım 1990'da Makedonya tarihindeki ilk çok partili genel parlamento seçimlerine gidildi. Seçimlerin neticesinde, Arnavut partileri PDP ve Halkın Demokratik Partisi (NDP) kendi aralarında bir seçim bloğu kurup, 22 milletvekili çıkararak, parlamentoda temsil edilen üçüncü büyük parti olmuşlardır. (Gligorov, 2001: 157) Ancak, Arnavutlar kurulacak bağımsız devletin temel uluslarından biri olarak anayasaca kabul görme hususunda yeterince tatmin olamayınca, 8 Eylül 1991 tarihinde yapılan bağımsızlık referandumunu boykot etmişlerdir. (Republika, 1991: 7) Bu sırada Arnavutluk hükümeti de, yaptığı resmi bir açıklamada, Arnavutların referandumu boykot etme kararını akılcı bir tercih olarak değerlendirmiş ve bağımsız Makedonya'nın yeni anayasasında Arnavutların ayrı bir ulus olarak tanınmalarını ve Makedonlarla eşit statüde kabul edilmelerini istemiştir. (Andonovski, 1991: 11)

Hazırlanan anayasa metni parlamentoya gelince, içerik üzerine sert tartışmalar yaşanmıştır. Bir taraftan Makedon partilerinin sağ ve sol kanatları arasında bir tartışma olmuş, diğer taraftan da Arnavut ve Makedon partileri arasında derin görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır.⁸ Arnavutlar, net bir şekilde kendilerinin de Makedonya'nın kurucu uluslarından biri olduğuna dair hükmün anayasaya konulmasını istiyorlardı. Herkesin anayasa önünde eşit haklara sahip olduğunu savunan Arnavutlar, yeni anayasa metnine göre bunun imkânsız olduğunu, zira anayasada Makedonya'nın "Makedonyalıların devleti" olarak tanımlandığını belirtmekteydiler. Anayasada geçen "[...] ve diğer vatandaşların devleti" ifadesi de Arnavutlar tarafından yeterince tatmin edici bulunmamıştır. Arnavut partilerinin en büyüğü olan PDP, Arnavutça'nın da Makedonca ile eşit statüde resmi dil olmasını ve Arnavutları toplumun ayrılmaz bir parçası/unsuru olarak belirleyecek bir hükmün anayasaya eklenmesini istiyordu. (Poulton, 1993: 264)

Uzun süren tartışmalardan sonra, nihayet Makedonya Parlamentosu, 17 Kasım 1991'de, yeni anayasayı orijinal haliyle kabul etmiş fakat Arnavut milletvekilleri oylamayı boykot ederek meclisi terk etmişlerdi. (Mirçeski, 1998: 31) Bu

anlaşmazlığın, Makedonya'da ileride doğacak etnik sorunların başlangıç noktasını oluşturduğunu iddia edebiliriz.

Bağımsızlık sonrası kurulan teknokratlar hükümeti başarılı olamayınca, birkaç başarısız hükümet kurma girişimi daha olmuştur. Neticede, Makedonya Sosyal Demokratlar Birliği (SDSM), Arnavut partileri (PDP-NDP) ve bazı küçük partilerin oluşturduğu bir koalisyon hükümeti, 4 Eylül 1992 tarihinde güvenoyu alarak kurulmuştur. Görüleceği üzere, bağımsızlıktan hemen kısa bir süre sonra, Arnavut partileri iktidar ortağı olmayı başarmışlardır. Bu hükümette başbakan SDSM'den Branko Crvenkovski olmuştur. Bundan sonra da günümüze dek iktidarı hep Makedon ve Arnavut partileri paylaşmışlardır.

Bu gelenek, 1998 yılı sonunda yapılan genel seçimlerin ardından kurulan hükümette de devam ettirilmiştir. Milliyetçi eğilimli Dâhili Makedonya Devrimci Örgütü-Makedonya Ulusal Birliği Demokratik Partisi⁹ (VMRO-DPMNE), merkezdeki Demokratik Alternatif Partisi (DA) ve milliyetçi Arnavut Demokratik Partisi (DPA) arasında bir koalisyon hükümeti kurulmuştur. Bu şüphesiz ki ilginç bir koalisyondu. Zira Makedon ve Arnavutların milliyetçi partileri bir hükümet çatısı altında ilk kez bir araya gelmişlerdi. (Demirtaş-Coşkun ve Türkoğlu, 2001: 9) VMRO[veya IMRO]-DPMNE'nin lideri başbakan Ljubčo Georgievski, DA'nın lideri Vasil Tupurkovski ve DPA'nın lideri Arben Caferi'nin¹⁰ kurdukları koalisyon hükümeti 120 sandalyeli mecliste 73 sandalye elde etmiştir. Bu sandalyelerden 49'u VMRO-DPMNE'nin, 13'ü DA'nın, 11'i ise DPA'nın olmuştur. Hükümet kurulunca VMRO, milliyetçi söylemini kısmen de olsa yumuşatmıştır.

Yeni hükümetin kurulması Makedonya'da hiç şüphesiz önemli değişimler yaratmıştır. İki tarafın milliyetçi partilerinin bir koalisyon hükümeti içinde yer alması, ülkede Makedon ve Arnavut milliyetçiliğinin daha da tırmanmasına neden olmuştur. Hükümet, gergin seyreden Makedon-Arnavut ilişkilerini yumuşatmak için bazı tedbirler almışsa da, etnik sorunlar, ülkenin birincil gündem maddesi olma konumunu muhafaza etmiştir. Arnavut azınlıktan bazı siyasi mahkûmların serbest bırakılması için hazırlanan bir Af Yasası Tasarısı mecliste kabul edilmiştir. Kalkandelen'e Arnavut bir Emniyet Müdürü atanmıştır. Bu gibi jestler, hiç kuşkusuz DPA'nın koalisyon hükümeti içinde bulunmasını meşrulaştırıcı adımlar olarak değerlendirilebilir. Ancak, Arnavutların anayasa ve eğitim sistemine ilişkin talepleri yine gözardı edilmiştir. Dolayısıyla, Kalkandelen Üniversitesi'nde Arnavutça eğitim verilmesine ilişkin bir kararın alınması mümkün olamamıştır. (Metin, 2001)

IV) ARNAVUTLUĞUN TUTUMU

Tiran yönetiminin, bağımsız Makedonya'ya ilişkin tutumu nispeten diğer komşu ülkelerinkilerle (Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan, Kosova) benzerlik göstermektedir. Bağımsızlıktan sonraki ilk dönemlerde yapılan bir kısım analizler, kimi Arnavut resmi

otoritelerinde Makedonya'daki iç istikrarsızlıkları körükleyerek, tarihsel hak iddia ettikleri bazı toprakları ele geçirmek gibi düşüncelerin mevcut olduğunu göstermektedir. Nitekim iki ülke arasındaki gerginlikler dolayısıyla Birleşmiş Milletler (BM) Makedonya-Arnavutluk sınırına barış gücü askerleri yerleştirmiştir. (Katarciiev, 2001: 288) İsveç, Danimarka, Finlandiya ve Norveç askerlerinden oluşan 800 kişilik BM- Koruma Gücü (UNPROFOR) askerleri ("Mavi Bereli" birlik), ilk defa somut bir 'savaş önleme' misyonu kapsamında görev yapmışlardır.¹¹ (Kosteski, 1993: 30) Dönemin BM-Genel Sekreteri Boutros Boutros-Ghali bu misyonu, 'önleyici diplomasinin' bir göstergesi olarak nitelendirmiştir. (Pop-Gorçev, 1993: 10) Misyonun sorumluluğu Makedonya, Yugoslavya ve Arnavutluk arasındaki sınırları denetleyerek BM-Güvenlik Konseyi'ne bilgi vermekle sınırlı olmasına rağmen, UNPROFOR Makedonya'nın güvenliği açısından son derece önemli ve caydırıcı bir unsur olarak algılanmıştır. (Vankovska-Cvetkovska, 1993: 13)

Arnavutluk, Makedonya'yı BM'nin kabul ettiği resmi isim olan FYROM olarak tanımıştır. İki ülke arasındaki ilişkiler son yıllarda iyileşmiş olmasına rağmen, Tiran yönetimi hala bu ismi kullanmayı tercih etmektedir. Bunun yanı sıra, Arnavutluk yönetiminin ülkesinde yaşayan Makedon azınlığa Bulgaristan tarafından sistemli olarak yürütülen 'Bulgarlaştırma' politikasına göz yumduğu da iddia edilmektedir. (Katarciiev, 2001: 314)

Arnavutluk yetkilileri, yaptıkları bazı açıklamalarla zaman zaman Makedonya'nın içişlerine karışma girişimlerinde de bulunmaktadırlar. Bu çerçevede, Arnavutluk Makedonya'da yaşayan etnik Arnavutların bağımsızlık referandumunu ve anayasayı boykot etmelerini, İlirid(a) Cumhuriyetini kurma teşebbüslerini ve Kalkandelen Üniversitesi'nin faaliyetlerini açıkça desteklemiştir. (Milosavlevski, 2001: 256) Ayrıca, dönemin Arnavutluk Cumhurbaşkanı Sali Berişa, 29 Mart 1992 tarihinde Makedonya'ya yaptığı resmi ziyaret sırasında, *Nova Makedoniya* gazetesine verdiği demeçte, Makedonya ile yakın ilişkiler kurmanın önşartı olarak, ülkede yaşayan etnik Arnavutların statü problemlerinin çözüme kavuşturulmasını öne sürerek, Makedonya'da *İsviçre ve Belçika modellerinin* uygulanması önerisinde bulunmuştur. (Zikreden, Gligorov, 2001: 440)

'Büyük Arnavutluk' kurma ideali de iki ülke ilişkilerine olumsuz etki eden bir başka meseledir. Nitekim Arnavutluğun güneyinde 28 Kasım -Cumhuriyet Bayramı- kutlamaları sırasında Arnavutluk Başbakanı yapmış olduğu bir konuşmada, 1944 yılında Arnavutluğun bazı topraklarının, içlerinde Makedonya'nın da bulunduğu bazı devletler tarafından işgal edildiği iddiasında bulunmuştur. (Milosavlevski, 2001: 256)

Makedonya'da yaşayan etnik Arnavutlara daha fazla haklar verilmesini isteyen ve Makedonya'nın uluslararası örgütlere üyeliğini önleme doğrultusunda zamanında Yunanistan ile kimi gayretler içine de girmiş olan (örneğin, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na (AGİT) üyelik konusunda) Arnavutluk hükümetinin, dönemin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Bill Clinton'a, Makedonya'nın uluslararası

alandan tanınmaması ve uluslararası örgütlere üye olmasının engellenmesi isteklerini içeren ortak bir mektup formülasyonunda taraf olduğu iddia edilmektedir. (Katarciyev, 2001: 314-316) Makedonya’da faaliyet gösteren Arnavut partilerine Tiran’ın açık destek verdiği bizzat bu partilerin yaptıkları açıklamalardan anlaşılmaktadır. Örneğin, DPA’nın lideri Arben Caferi, “*Arnavutluğun Makedonya üzerindeki etkisinin normal karşılanması gerektiğini* [gerekçe olarak ise,] *Arnavutluğun Balkanların istikrar faktörü olduğunu*” öne sürmüştür. (Panta, 1994: 15)

Bağımsızlığın ardından Makedonya-Arnavutluk ilişkileri oldukça inişli çıkışlı bir seyir takip etmiştir. 1997 yılında Arnavutluk’ta baş gösteren ‘Banker Krizi’ ve akabinde ülke genelinde olağanüstü halin ilan edilmesi, Makedonya’ya ciddi boyutlarda etki etmiştir. Bu hadiseler nedeniyle, Makedonya-Arnavutluk sınırında sıkı askeri önlemler alınmıştır. Bütün bu tedbirlere rağmen, Arnavut ordusundan çalınan silahların sınırdan illegal bir şekilde geçirilip, Makedonya’da çok ucuz fiyatlara satıldığı tespit edilmiştir. (Gligorov, 2001: 441-442) Bu sayede Makedonya’ya büyük miktarlarda silah girişi gerçekleşmiştir. Hızla silahlanan Makedonyalı Arnavut gruplar, devlete ciddi baskılarda bulunmaya başlamışlardır.

V) KOSOVA SAVAŞI VE MAKEDONYA’DA TIRMANAN ARNAVUT SORUNU

Makedonya’da 1998 yılında kurulan koalisyon hükümetinin karşılaştığı ilk önemli dış politik sorun, Kosova Krizi olmuştur. Bilindiği üzere, Sırp güvenlik güçlerinin 1999’da Kosovalı Arnavutlara yönelik baskılarını arttırmaları Balkanlardaki dengelerin yeniden altüst olmasına yol açmıştır. Sırpların, Kosovalı Arnavutlara karşı yürüttükleri etnik temizlik kampanyası süresince Arnavutlar canlarını kurtarmak için Makedonya’ya doğru yoğun bir göç hareketine girişmişlerdir. Kriz devresinde, Kosova’da yaşayan 2 milyon kadar Arnavut’un yaklaşık 850 bini bölgeden kaçmış, bunların da yaklaşık 360 bini Makedonya’ya sığınmıştır. (Demirtaş-Coşkun ve Türkoğlu, 2001: 9)

Kosova’da savaşın kaçınılmaz bir hal alması üzerine bölgede bulunan AGİT güçleri Makedonya topraklarında konuşlanmaya başlamışlardır. 24 Mart 1999 tarihinde Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) hava güçleri Yugoslavya’yı bombalamaya başlayınca, Makedonya büyük bir mülteci sorunu ile karşılaşmıştır. Daha önceden ancak 20.000 Kosovalı Arnavut’u kabul etmek için hazırlık yapan Üsküp yönetimi, neticede 360.000 mülteciyi barındırmak zorunda kalmıştır. (Cowan ve Brown, 2000: 4) Mültecilerin Makedonya’da bulundukları süre içerisinde dünya medyasına bu ülkeye ilişkin bazı olumsuz görüntüler yansımıştır. Makedon polislerinin Blaçe ve Stenkoveç sınır kapılarında mültecilere kötü muamele yapması ülkenin itibarını zedelemiştir. Devlet yetkilileri bu olaylar karşısında “beklemediğimiz sayıda mültecinin gelmesi bu tür muamelelere sebebiyet vermiştir” şeklinde bir açıklama yapmışlardır. (Gaber, 2002: 178)

10 Haziran 1999 tarihinde Makedonya'nın Kumanova şehrinde imzalanan antlaşmayla Kosova Savaşı resmen sona ermiştir. NATO Yugoslavya'ya yönelik müdahalesini durdurmuş, Yugoslavya Hükümeti BM'nin 1244 sayılı Güvenlik Konseyi kararına uyarak, NATO birliklerinin Kosova'ya yerleşmesine izin vermiş, Miloseviç ise, ülkesinin toprak bütünlüğünün korunacağına dair güvence almıştır. Savaşın sona ermesiyle Makedon sınır kapıları, gerek mültecilerin yurtlarına geri dönüşleri için, gerekse birtakım illegal örgütler tarafından silah, uyuşturucu ve her türden kaçakçılık amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. (Gligorov, 2001: 427)

Ateşkesin ardından, Makedon ve yabancı diplomatlar, mültecilerin ulaşımının organize edilmesi işini bizzat üstlenerek bu insanların rekor seviyede kısa bir süre içinde Kosova'ya geri gönderilmelerini sağlamışlardır. İlginç olan husus, bu sırada Kosova'da mültecilerin geri dönmeleri için uygun şartların henüz tam anlamıyla oluşturulamamış olmasıydı. Buna rağmen, mülteciler apar topar yurtlarına geri dönmek zorunda bırakılmışlardır. (Gaber, 2002: 178)

Kosova Krizi, Makedonya'da yaşayan etnik Arnavutları büyük ölçüde etkilemiştir. Nitekim, Kosova'da savaşı soydaşlarından ve Arnavutluktan destek ve cesaret alan Makedonyalı Arnavutlar, Makedonya devleti ile çatışmaya girebilmişlerdir.

VI) MAKEDONYA'DA 2001 KRİZİ VE SONUÇLARI

Makedonya Cumhuriyeti, 2001 yılının başlarında büyük insani ve maddi kayıplara yol açan ve ülkesel bütünlüğüne ciddi ölçüde tehlike oluşturan bir iç savaşın eşiğine gelmiştir. Belirtilmesi gerekir ki, Makedonya İkinci Dünya Savaşı'ndan beri bu denli ağır ve karmaşık bir güvenlik sorunu ile karşı karşıya kalmamıştı. (Spaseski ve Aslimovski, 2001: 183) Şubat ayında Yugoslavya Cumhurbaşkanı Voislav Koştunica Yugoslavya-Makedonya sınır antlaşmasını imzalamıştı. Halbuki eski Cumhurbaşkanı Slobodan Miloseviç 1991 yılından beri bu antlaşmanın imzalanmasına yanaşmıyordu. Arnavutların, güney Sırbistan'daki Kosova bölgesine tamamiyle hakim olmaları ve kuzey Makedonya'nın da ayrılıkçılık tehdidi altında olması nedeniyle, Koştunica sözü edilen sınır antlaşmasını biran önce imzalayarak sınır hattının belirlenmesini amaçlamıştır. Antlaşmanın imzalanacağını haber alan Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK¹²), Makedonya'ya geçerek büyük bir saldırı başlatmıştır.¹³ (Taylor, 2002: 81-82) 21 Ocak 2001 tarihinde Tearçe köyü polis merkezine düzenlenen saldırı sonucu polis memuru Momir Stoyanovski'nin hayatını kaybetmesi ve 16 Şubat günü Kosova'ya en yakın Makedonya köyü olan Tanuşevci'de bir güvenlik görevlisinin Arnavutlarca öldürülmesi, ardından da iki Makedon güvenlik görevlisinin yerleştirilmiş mayına basmaları sonucu hayatlarını kaybetmeleri Makedonya'da gerginliğin artmasına yol açmıştır. Tanuşevci köyündeki olaydan birkaç gün önce de A-1 Televizyonu'nun muhabirlerinden Snejana Lupevska UÇK militanlarınca kaçırılmıştır. (Profiloski, 2002: 21) UÇK, Makedonya'daki bu saldırıların sorumluluğunu açıkça üstlenmiştir. Örgüt

tarafından yayınlanan bildiride, “Arnavutlar özgür olana kadar üniformalı Makedon işgalciler hedef alınacaktır” denilerek, silahlı eylemlerin devam edeceği uyarısında bulunulmuştur. (AFP, 2001) Ancak, Mart ayının sonlarına doğru UÇK militanlarının Kosova’daki sığınaklarına geri çekildikleri açıklanmıştır. Bu arada, Avrupa Birliği (AB) Dış İlişkiler Yüksek Temsilcisi Javier Solana ve NATO Genel Sekreteri George Robertson, Makedonya’ya gelerek krize barışçıl bir çözüm bulmak için büyük çaba sarfetmişlerdir. Ancak, bütün bu barış girişimleri somut bir sonuca ulaşamamıştır. Makedonya güvenlik güçleri ile UÇK arasındaki silahlı çatışmalar kısa zaman içinde yeniden başlamıştır. Savaşın en çok zarar gören yer, Kalkandelen (Tetovo) olmuştur. 27 Nisan 2001 günü, kentteki gerginlik had safhaya ulaşmıştır. Makedon polisi, kent merkezinde iki Arnavut’u kontrol için durdurdukları sırada, UÇK militanı oldukları iddia edilen bu iki kişiden biri, el bombası çıkarınca, polisin açtığı ateş sonucunda iki Arnavut hayatlarını kaybetmişlerdir. Arnavut medyası bu olayı şiddetle kınayarak, Makedon polisinin bu iki sivil öldürürken gerekçe olarak gösterdiği el bombasının aslında cep telefonu olduğunu duyurmuştur. (Sofos, 2001: 145) Bu hadiseden sadece iki gün sonra, Makedonya-Kosova sınırındaki Veyçe köyünde güvenlik güçlerine bağlı 16 kişiyi taşıyan bir askeri araç, UÇK militanlarının saldırısına uğramıştır. (Taylor, 2002: 87) Bu olaylarla ilgili olarak, *Jane’s Intelligence Review* dergisinde ilginç bir yorum yayınlanmıştır. Bu yoruma göre, söz konusu hadiseler esasında Makedonya’daki Arnavutların değil, NATO’nun Preşova vadisindeki Arnavut militanlarla mücadelesini fırsat bilen ve silah-uyuşturucu-insan kaçakçılığı yapan suç örgütlerinin bölgede ‘daha rahat iş yapabilmek’ için gerçekleştirdikleri provokasyonlar olabilirdi. (Atıfta bulunan RFE/RL, 2001)

Ardı arkası kesilmeyen bu karşılıklı saldırılar, Makedonlar ve Arnavutlar arasındaki kin ve nefret tohumlarının daha da filizlenmesine sebep olmuştur. Neticede Makedonya, iç savaşı aratmayacak bir krize sürüklenmiştir. Hadiseler, belli bölgelerle sınırlı kalmayıp kentlere de sıçramıştır. Radikal-milliyetçi Makedon çeteleri, Müslümanların ev ve dükkânlarını yağmalamışlardır. Çatışmalarda, bilhassa Manastır (Bitola) halkı büyük zarar görmüştür. Manastır’da kırka yakın ev, dükkân ve bir de cami yakılmıştır. Olaylar kısa süre içinde Üsküp, Kumanova gibi şehirlere de sıçramıştır. (Demirtaş-Coşkun ve Türkoğlu, 2001: 114-115)

VII) KRİZİN OLASI NEDENLERİ

Bu noktada, sorunun asıl kaynağının/kaynaklarının ne/neler olduğu, Arnavut azınlık grubu içindeki aşırı milliyetçi duyguların galeyana gelmesinin etkili olup olmadığı sorgulanmalıdır. Bize göre, krizin ortaya çıkmasında ve süregitmesinde etkili olan 3 temel faktörün varlığından bahsedilebilir:

- Arnavutlardan kaynaklanan nedenler,
- Uluslararası ortamın etkileri,
- Makedonya devletinin zafiyetleri.

A) Arnavutlardan Kaynaklanan Nedenler

Arnavut militanların Makedonya'da bu olayları başlatma gayeleri arasında şunlar sayılabilir:

- Makedonya'nın toprak bütünlüğünü tehdit etmediklerini, bilakis amaçlarının kendilerinin de Makedonlar gibi kurucu millet statüsüne yükseltilmeleri ve Makedonlarla eşit haklara sahip hale gelmek olduğunu ileri süren Arnavutlar, Makedonya'daki siyasi yapının değiştirilerek, yerine bir Makedon-Arnavut federasyonunun kurulmasını talep etmişlerdir. (Fletcher, 2001);(Chatelot, 2001)

- Yugoslavya ile Makedonya arasında imzalanan sınır antlaşması, Arnavut militanların o zamana kadar geçiş için rahatça kullandıkları sınır bölgesinde kontrollerin sıkılaşıacağı anlamına gelmekteydi. Böylelikle militanlar artık, sınır bölgelerini sığınak ve silah deposu olarak kullanamayacaklardı; sınırda kaçakçılık da sona erecekti. (Pendarovski, 2002: 24)

- Bazı Arnavut gruplar, kendilerine danışılmadan ve görüşleri alınmadan Kosova-Makedonya sınırının belirlenmesinden rahatsızlık duymuşlardır. Zira onlara göre, adı geçen sınırın belirlenmesiyle ilgili görüşmelere ya Kosovalı Arnavutlar da dahil edilmeli ya da sınırla ilgili düzenlemenin yapılması için Kosova'nın bağımsızlığına kavuşması beklenmeliydi.

- Makedonya'da Eylül 2000'de yapılan yerel seçim sonuçları, özellikle Arnavut nüfusun oransal olarak yüksek olduğu bölgelerde yaşanan şiddet olayları ve yolsuzluk söylentileri nedeniyle gölgelenmişti. Muhalefetteki Arnavut partileri de, seçimler sırasında yaşanan sorunları protesto etmek için parlamentodaki oturumları boykot etmişlerdir. Bu sırada, iktidardaki ve muhalefetteki Arnavut partileri arasındaki gerilim de tırmanmıştır. Bu siyasi gerginlikten istifade ederek mevcut koalisyon hükümetini bozmak isteyen gruplar, sözü edilen olayların çıkmasını desteklemiş olabilirler.

- Makedonya'nın Nisan 2001'de AB ile İstikrar ve Ortaklık Antlaşması'nı imzalaması öncesinde, Arnavut gruplar dünyanın dikkatini Makedonya'daki Arnavutların sorunlarına çekerek, Üsküp yönetimini azınlık hakları konusunda mümkün olduğunca taviz vermeye zorlamak istemiş olabilirler.

- Kosova'daki Arnavutlar, yıllarca süren sessiz mücadelelerinin sonuç getirmediğini anlamış ve bunun üzerine silahlı mücadeleye başvurmuşlardı. Nitekim Kosova'da UÇK'nın düzenlediği eylemler tüm dünyanın ilgisini bu soruna çekmişti. Uygulamaya başladıkları bu sert yöntemin meyvelerini toplamaya başlamaları, onları aynı yöntemi Makedonya'da da izlemeye teşvik etmiş olabilir.

- Bu saldırılar ile, Arnavut militanların gerek Sırbistan'ın güneyinde, gerekse Makedonya'da istikrarsızlık yaratarak Kosova'da bağımsızlık fikrinden vazgeçmediklerini ispat etmek istedikleri de düşünülebilir. (Holdridge, 1998: 10)

B) Uluslararası Ortamın Etkileri

Krize etki eden başlıca dışsal faktör olarak uluslararası ortamın yarattığı etkiler şu şekilde ifade edilebilir:

- Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin ve sosyalizmin yıkılması ve ortaya çıkan otorite boşlukları,
- Komşu devletlerin Makedonya'ya, onun tarihine, kültürüne, geleneklerine ve diline yönelik olumsuz tutumları,
- Balkanlar veya Güneydoğu Avrupa ile yakından ilgilenen Rusya, ABD ve AB'nin Makedonya Cumhuriyeti'nin istikrarı ve geleceği hakkındaki muğlak ve değişken politikaları,
- Yugoslavya krizinin çözümünde savaşa başvurulması ve bunun, kısmen ve dolaylı da olsa "Büyük Arnavutluk" idealine ulaşma yolu olarak silahlı yöntemlerin kullanılmasını cesaretlendirmesi.

Kosova Savaşı sırasında Kosovalı Arnavutların kurtarıcısı haline gelen NATO, doğal olarak Makedonyalı Arnavutlar tarafından dost olarak algılanmaktadır. Makedonlar ise NATO'yu UÇK'yı yeterince silahsızlandırmamakla suçlamaktadırlar. Yetersiz önlemler dolayısıyla, Makedonya'daki Arnavut militanlara Kosova'dan önemli miktarda silah aktarıldığını düşünmektedirler. Hatta Makedonya Başbakanı Georgievski konuyla ilgili yaptığı açıklamalardan birinde, uluslararası toplumu ılımlı tavırları yüzünden 'Balkanlarda yeni Talibanlar yaratmakla' suçlamıştır. (Demirtaş-Coşkun ve Türkoğlu, 2001: 18)

C) Makedon Devletin Zafiyetleri

Makedonya'da 2001 yılı başlarında toplumsal kriz şeklinde beliren, Mayıs ayından itibaren de iç savaş boyutlarına ulaşan çatışmaların ortaya çıkmasında dışsal faktörler kadar, devlet yapısındaki zayıflıklar gibi bazı içsel faktörlerin de etkili olduğundan bahsedebiliriz. Bu toplumsal, devletsel, kurumsal zafiyetlerden bazıları şu şekilde özetlenebilir:

- Makedonya devlet yönetiminin uluslararası ortamı değerlendirmede yetersiz kalması ve devleti kurarken bazı faktörleri hemen hiç dikkate almaması,
- Makedonya devletinin daha en başında sağlam temeller üzerine oturtulamaması ve herkesin devletin temel değerlerine (anayasa, bayrak, milli marş gibi) eşit şekilde saygı duymaması,
- Kontrolsüz miktarda artan parti sayısı Makedonya toplumunun heterojenliğini güçlendirmiş, toplumu daha da bölmüş ve hakça bir düzenin kurulmasını engellemiştir,
- Tek millet esasına dayalı partilerin, özellikle de ultra-milliyetçi partilerin kurulma tehlikesinin önceden sezilememesi,

- Entelektüel kesimin toplumdaki yerinin tam olarak netleşmemesi; bundan dolayı da marjinalleşmeleri ve adeta 'parti kulları' haline gelmeleri,
- Devletin eğitilmiş ve yetenekli/yetkin kişiler yerine, tepeden inme gelen parti kadroları tarafından idare edilmesi,
- Ekonominin dinamizmini sağlayan birçok sanayi şirketlerinin kapatılması ve ortaya çıkan ekonomik krizler,
- Orta ve yüksek eğitim görmüş gençlere sunulan iş imkânlarının kısıtlı olması,
- Toplumda sosyo-patolojik olayların ve silah-insan-uyuşturucu kaçakçılığının tırmanışa geçmesi için uygun koşulların varlığı, (Spaseski ve Aslimovski, 2001: 184)
- Makedonya polisi ve ordusunun zayıf olması Kosova'dan ülkeye çok miktarda silah ve militanın girmesine engel olamamıştır. Nitekim, çatışmalar sırasında ordunun 10-15 bin kadar askeri ve sadece 3 tane helikopteri bulunmaktaydı. (MacPherson, 2001) Bunun aksine, iyi eğitilmiş Arnavut gerilla gruplarının hareket kabiliyetleri yüksekti ve ellerinde anti-tank/havantopu gibi silahlar bulunmaktaydı.
- Çatışmaların başladığı bölgenin coğrafi yapısının engebeli olması ve etnik açıdan Arnavutların meskûn bulundukları yerler olması, krizin önlenmesini zorlaştırmıştır.

VIII) ÇATIŞMALARIN SONA ERMESİ VE OHRİD ÇERÇEVE ANLAŞMASI¹⁴

ABD'nin özel temsilcisi James Pardew ve AB özel temsilcisi François Leotar, Makedonya krizinin daha fazla şiddetlenmesini önlemek ve meseleye barışçıl bir çözüm bulmak adına büyük çaba sarfederek, taraflar arasında Ohrid Çerçeve Anlaşması'nın imzalanmasını sağlamışlardır. (Gaber, 2002: 189) 13 Ağustos 2001 tarihinde VMRO-DPMNE, SDSM, DPA ve PDP'nin liderleri ile Makedonya Cumhurbaşkanı bahsi geçen çerçeve anlaşmasını imzalamışlardır. Bu anlaşmada, ABD ve AB özel temsilcilerinin de imzaları bulunmaktadır. Anlaşmanın etnik konularla ilgili içeriği genel hatlarıyla şu şekilde özetlenebilir: (Spaseski ve Aslimovski, 2001: 185-186)

- Siyasal amaçların gerçekleştirilmesinde kesinlikle şiddete başvurmamak,
- Makedonya Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünün ve üniter yapısının korunması,
- Makedonya toplumunun multi-etnik yapısının korunması,
- Etnik düşmanlıkların son bulması,
- Yerel yönetim kanununun yeniden düzenlenip AB standartlarına uygun hale getirilmesi ve yerel idari birimlerinin yetkilerinin artırılması,
- Hakça temsil ilkesinin benimsenmesi ve bütün etnik toplulukların devlet dairelerinde oransal olarak adaletli bir şekilde işe kabul edilmeleri,

- Parlamentoda, etnik toplulukların dillerinin kullanımı, kültür, eğitim, kimlik belgeleri, etnik ve dini sembollerin kullanımı, yerel yönetimlerin finansmanı, yerel seçimler ve belediye sınırlarının yeniden düzenlenmesi gibi konularda yeni kanunların çıkarılması,

- Etnik toplulukların eğitimi ve dil kullanımıyla ilgili yeni düzenlemelerin yapılması¹⁵,

- Savaş nedeniyle evlerini terk edenlerin evlerine geri dönmeleri ve birlikte yaşamayı kolaylaştırıcı yeni düzenlemelerin yapılması vb.

Barışçı ve yapıcı bir şekilde ülkedeki azınlık haklarının geliştirilmesini amaçlayan çerçeve anlaşmanın uygulanması için bir Uluslararası Denetleme Misyonu'nun oluşturulması öngörülmüştür. (Luma, 2002: 202) Bütün Makedonya vatandaşlarının eşit olduklarının altını çizen çerçeve anlaşmasının biran önce parlamentodan geçerek yasalaşması gerekmektedir.¹⁶ (Weler, 2002: 214)

Ohrid Anlaşması'nın imzalanmasından sonra Makedonya'da çatışmalar durmuş, barış ve huzur ortamı hâkim olmuştur. Kriz atlatıldıktan kısa bir süre sonra seçimler yenilenmiştir. Seçim sonuçlarının açıklanmasıyla birlikte Bulgar yanlısı 'Vançomihaylovist' ve radikal Arnavut politikalarının çöktüğünden bahsedebilmek mümkün olmuştur. (Spaseski, 2003: 28)

IX) MAKEDONYA'DA BARIŞ ORTAMININ TESİSİ

Çerçeve anlaşmasına göre, UÇK'nın biran önce silahlarını gönüllü olarak bırakması ve dağılması gerekiyordu. UÇK silahlarının toplanması ise, NATO kapsamında kurulan 'Esas Hasat' (*Essencial Harvest*) misyonunun göreviydi. Buna karşılık olarak da, Makedonya Hükümeti'nin anayasa değişikliği yaparak ülkedeki Arnavutların haklarını iyileştirmesi gerekiyordu. 28 Ağustos 2001'de başlayan ve 3.500 NATO askerinin katıldığı misyon 26 Eylülde NATO Genel Sekreteri'nin Makedonya'ya gelmesi ve operasyonun başarıyla sonuçlandığına dair bir rapor hazırlamasıyla sona ermiştir. NATO yetkililerinin verdikleri bilgilere göre, UÇK tarafından 3.875 adet silah ile 397.625 adet mayın, mermi ve patlayıcı madde teslim edilmiştir. Fakat teslim edilen silahların eski olması UÇK'nın önemli silahlarını elde tuttuğuna dair bazı söylentilere yol açmıştır. AB temsilcisine göre, savaş sırasında UÇK'nın 7.000-8.000 askere ve 20.000 kadar modern silaha sahip olduğu düşünülüyordu. (Taylor, 2002: 203) NATO Genel Sekreteri ise, "Silahların bir kısmı eski olabilir ama eski silahlar da insanları öldürür. Önemli olan, silahlarını teslim edeceklerine dair söz verenlerin sözlerinde durmuş olmalarıdır" şeklinde bir açıklama yapmıştır. (Rusi, 2001) 27 Eylül günü bir basın toplantısı düzenleyen UÇK lideri Ali Ahmeti, kendilerine bağlı birliklerin resmen dağıtıldığını, bundan sonra meydana gelebilecek olası bir saldırıdan kendilerinin değil UÇK'dan ayrılarak yeni kurulan Arnavut Halk Ordusu'(ANA) nun sorumlu tutulması gerektiğini bildirmiştir. (Taylor, 2002: 204)

Esas Hasat operasyonunun başarıyla tamamlanmasından sonra, NATO kapsamında 700 askerden oluşan 'Kehribar Tilki' (*Amber Fox*) isimli yeni bir barış misyonu, görevi devralmıştır. NATO'nun bu yeni misyonunun amacı barışın sağlanmasının yanı sıra, Makedonya'da çerçeve anlaşmasında öngörülen uluslararası gözlemcilerin korunması ve olası yeni bir iç savaş tehlikesi halinde gözlemcilerin ülkeden çıkmalarını sağlamaktır. Altı aylık sürelerle ardı ardına uzatılan NATO misyonunun görevi 31 Mart 2003 tarihine kadar devam etmiştir. Yalnız, AB'nin 12 Aralık 2002 tarihli Kopenhag Zirve kararları doğrultusunda NATO, bu misyonu AB'ye devretmiştir.¹⁷ Aylar süren müzakerelerin ardından AB ve NATO arasında 14 Martta, belirtilen devir için nihai bir güvenlik anlaşması üzerinde uzlaşma sağlanmıştır. Mart ayı içinde Brüksel'de bir araya gelen AB dışişleri bakanlarının, 320 kişilik bir AB gücünün, Makedonya'daki barışı koruma görevini NATO'dan devralmasına onay vermesinin ardından, AB barış gücü 1 Nisan 2003 tarihinde Makedonya'da göreve başlamıştır. AB'nin devraldığı 'Konkordiya Misyonu' (*Concordia*) yanında, 400 NATO askeri de, 'Müttefik Uyum Görev Gücü' (*Allied Harmony*) bünyesinde ülkede bulunmaya devam etmiştir. Konkordiya Misyonu 15 Aralık 2003 tarihinde son bulmuştur. Bunun devamı olarak ise, 'Proksima' (*Proxima*) adı verilen, AB Sivil Polis Misyonu aynı tarihte göreve başlamıştır. Proksima'nın 200 silahsız polisten oluşan gücü, Makedon emniyet teşkilatı içinde reformların hızlandırılmasına çalışmıştır. Bu görev gücünün süresi de 2004 yılı sonunda bitmiştir.

X) MAKEDONYA PARLAMENTOSU'NDA KABUL EDİLEN REFORMLAR VE ARNAVUT AZINLIĞA ETKİLERİ

15 Eylül 2002 tarihinde yapılan genel seçimler sonucunda iktidara gelen ve SDSM'nin¹⁸ öncülüğünde kurulan koalisyon hükümetinde bulunan diğer partiler, Makedonya için Birlikte Koalisyonu ve Arnavut partisi Demokratik Bütünleşme Birliği (DUI) idi. Bu koalisyon hükümeti, çerçeve anlaşması uyarınca bir dizi yasanın parlamentodan geçirilmesinde büyük çaba harcamıştır. Muhalefet partilerinin yoğun eleştirilerine rağmen, Kalkandelen Üniversitesi Kuruluş Yasası¹⁹, Yerel Yönetimler Yasası, Toprak Ayrımı Yasası²⁰ vs. parlamentoda kabul edilmiştir. Bilhassa, Kalkandelen Üniversitesi'nin resmi olarak kurulmasına izin veren yasanın kabul edilmesi oldukça zor olmuştur. Muhalefet partileri olan Liberal Parti ile VMRO-DPMNE, söz konusu oylamayı boykot etme kararı alarak tepkilerini dile getirmişlerdir.²¹ Muhalefetin bu tutumu, yaklaşan yerel ve cumhurbaşkanlığı seçimleri nedeniyle milliyetçi kesimin desteğini çekmek için düşünülmüş politik bir manevra olarak da yorumlanabilir. Muhalefet partilerine yakın olan, dönemin Cumhurbaşkanı Boris Trajkovski, Arnavut üniversitesinin kurulması hakkındaki yasayı 20 Şubat 2004 tarihinde imzalayarak, bazı parti ve grupların tasarı aleyhinde sergiledikleri protestoları kınamış ve ülkedeki her etnik grubun eğitimde fırsat eşitliğine sahip olması gerektiğini açıklamıştır.²²

Muhalefet partileri, parlamentoda Yerel Yönetimler Yasası ve Toprak Ayrımı Yasası'nın görüşmeleri yapılırken de (Aralık 2003) benzer tepkiler göstermişlerdir. Zira bu iki yasaya göre, 123 olan toplam belediye sayısı 80'e iniyordu. Ayrıca, bir azınlık grubunun nüfusun yüzde 20'sinden fazlasını oluşturduğu belediyelerde azınlık dil(ler)inin kullanılmasına da izin verilecekti. Bu, çoğunluğu etnik Arnavut topluluğun oluşturacağı 28 tane iki-lisanlı belediyenin kurulması anlamına gelecekti.

SONUÇLAR

Son zamanlarda Makedonya'daki Arnavut sorununa Arnavutluk'tan gelen müdahale ve manipülasyonların nispeten de olsa zayıfladığından bahsedebiliriz. Zira, Balkanlardaki işbirliği ortamı her geçen gün giderek güçlenmektedir. Nitekim, Makedonya Savunma Bakanı Jovan Manasievski ile Arnavut ve Bulgar meslektaşları Pandeli Majko ve Nikolay Sviranov, 17 Mayıs 2005 tarihinde üç ülkenin savunma sektörleri arasındaki işbirliğini güçlendirici nitelikte bir antlaşma imzalamışlardır. Toplantıya üç ülkenin silahlı kuvvetlerinin komutanları da katılmıştır. Arnavutluk Savunma Bakanı Majko, sözkonusu belgenin Balkanlar'da istikrar ve güvenliği artırma yönünde atılmış önemli bir adım olduğunu belirtmiştir. Bulgar bakan Sviranov ise, Arnavutluk, Hırvatistan ve Makedonya'nın NATO'ya, diğer iki ülkenin, yani Sırbistan-Karadağ ve Bosna-Hersek'in de NATO'nun Barış için Ortaklık programına katılması halinde, bölgenin çok daha güvenli bir hale geleceğinden bahsetmiştir. Öte yandan, 2004 yılı sonunda Bulgaristan, Arnavutluk ve Makedonya, Burgaz ile Arnavutluğun Adriyatik'teki Vlora limanları arasında yapılması öngörülen trans-Balkan Petrol Boru Hattı'nı destekleyen üçlü anlaşmayı imzalamışlardır.²³

Ancak, bu olumlu gelişmelere rağmen, Makedonya'daki iç istikrarsızlık potansiyelini arttırabilecek dış faktörler tamamen etkisizleşmiş de değildir. Nitekim Sırbistan-Karadağ birliğinin dağılması olasılığı, Kosova'nın bağımsızlığına neden olabileceği gibi, bu olay da Bosna- Hersek'teki Sırp bölgesinin yanı sıra güney Sırbistan ve Makedonya'daki Arnavut bölgelerini harekete geçirebilir. Bu açıdan Sırbistan-Karadağ'da yakın bir tarihte yapılabilecek olan bağımsızlık referandumu, Makedonya ve genel olarak Balkanlar için çok büyük önem taşımaktadır.

Diğer yandan, Makedonya'nın Avrupa Birliği perspektifi de ülkede iç istikrar ve düzeni sağlamada önemli bir dış faktör olmuştur. Nitekim, olası üyelik için yeterliliğinin ölçülmesi amacıyla yapılan AB anketindeki soruları yanıtlayan Makedon hükümeti, AB üyeliğine 'aday statüsü' için hazırlanırken, AB Komisyonu'nun da 2005 yılı sonbaharında konuyla ilgili bir görüş bildirmesi beklenmektedir. Cumhurbaşkanı Branko Crvenkovski'nin gözetiminde 25 Mayıs'ta düzenlenen 'Makedonya'nın AB Üyeliğini Hızlandırma 3'üncü Ulusal Forumunda' bariz bir iyimserlik havası esmiştir. Makedonya ile AB Komisyonu arasında 31 Mayıs günü Brüksel'de yapılan görüşmelerde, Komisyon'un Genişlemeden Sorumlu Komiseri Olli Rehn'e, ülkede adalet ve iç güvenlik alanlarında sürdürülmekte olan reform süreçleri, haberleşme

sektörünün serbest hale getirilmesi ve Ohrid Çerçeve Anlaşması'ndan kaynaklanan yasal yükümlülüklerin birer birer yerine getirildiği anlatılmıştır.

Bilindiği gibi, 11 Ağustos 2004 tarihinde Makedonya Cumhuriyeti Parlamentosu, yerel yönetimlere daha fazla yetki tanıyacak olan yeni yasayı onaylamıştı. Ancak, bu yasadaki Arnavutlar yararlanırken, örneğin ülkedeki Türkler faydalanamıyordu. En çok Türk'ün yaşadığı Raptiştah (Vrapçište) belediyesi sınırları içerisinde ise birkaç Arnavut ve Makedon köyü dâhil edilerek, Türklerin oranı yüzde 12'ye düşürüldü ve sonuçta Türkçe'nin resmi dil olması böylece engellendi. Oysa bilindiği gibi, Ohrid Çerçeve Anlaşması'ndan hareketle Makedonya'nın değişik belediyelerinde yüzde yirminin üstünde olan azınlıkların dilleri de Makedon dilinin yanında resmîlik kazanmaktadır. Ancak, bu meselede de kısa zamanda güçlüklerin üstesinden gelinmiştir. Basına yansıdığı kadarıyla, Mayıs 2005'in sonlarında, Gostivar gibi çok önemli bir kentte çoğunluğu oluşturan Arnavut ve Makedon halkın yanında Türk azınlığın oranı yüzde 9,08 olmasına karşın, Gostivar Belediye Meclisi'nin toplantısında, yerel seçimden önce Arnavut Demokratik Bütünleşme Birliği ile Türk Demokrat Partisi arasında yapılan anlaşma dikkate alınarak, Türk dilinin üçüncü resmî dil olması karara bağlanmıştır. Ardından, Makedon hükümeti Ohrid Anlaşması'nın uygulanmasını tamamlama amaçlı bir hareketle etnik toplum simgelerinin kullanımına ilişkin bir yasa tasarısı da hazırladı. Tasarı, azınlık nüfusunun çoğunlukta olduğu 19 belediyede, Makedon devlet bayrağının yanında ayrıca etnik toplum bayraklarının da kullanılmasına izin vermektedir. Buna göre, ülkedeki belediyelerin onaltısı etnik Arnavut bayrağı, ikisi etnik Türk bayrağı, biri de Roman bayrağı çekebilecekti. Ancak, Makedonya'daki Arnavut siyasi partileri hangi simgenin bayrak olarak kullanılacağı hususunda uzlaşabilmiş değillerdir. İktidardaki koalisyon hükümeti dâhilindeki Demokratik Bütünleşme Birliği, geleneksel Arnavut 'çift başlı kara kartal' figürünün (aynı zamanda Arnavutluk bayrağıdır) kullanılmasını savunmaktadır.

Düzen ve istikrara doğru süratle bir adım daha atan Makedonya, 1 Temmuz 2005'den geçerli olmak üzere, bazı sorumluluklar ve kaynakların merkezi hükümetin elinden alınarak yerel yönetimler seviyesine devrini konu alan ayrıntılı bir planı kabul etmiştir. Bu çerçevede, toplam 489 devlet kurumu (bilhassa her seviyeden okulların) belediye makamlarına devri gerçekleştirildiğinde, ademi merkezîyet süreci de tamamlanmış olacaktır.

Atılan tüm bu olumlu adımlara karşın, ülkede iç istikrarsızlık potansiyelinin tamamen ortadan kalktığı iddia edilemez. Makedonya'da nüfusun yaklaşık dörtte birini oluşturan Arnavut azınlığın haklarını artıran yasanın yürürlüğe girmesinden sonra yapılan ilk yerel seçimlerde olaylar çıkmış ve 3 seçim merkezi kapatılmıştır. Buna rağmen, seçimlere katılımın yüksek olduğu ve çok fazla usulsüzlük yaşanmadığı da söylenebilir. Daha önce de vurgulandığı gibi, Arnavutlara yönetimde daha fazla söz hakkı tanımak amacıyla belediye sınırları yeniden çizilmişti. Böylece, ülke çapında,

Arnavutların çoğunlukta olduğu bölgeler yaratılmıştı. Nitekim, bazı aşırı milliyetçi grupların manipülasyonları sonucunda, yerel seçimlerin yapılması iki kez ertelenmişti.

Ancak şurası da gözden kaçırılmamalı ki, etnik gerilim Makedonya'nın sorunlarından yalnızca biridir. Zira ülkenin en önemli toplumsal sorunlarının başında işsizlik gelmektedir. Her üç kişiden birinin işsiz olduğu Makedonya'da ortalama aylık kazanç da 200 dolardan azdır. Makedonya'daki toplumsal huzursuzlukların diğer bir önemli nedeni olarak gösterilen ödenmeyen borçlar meselesi ise, dikkatleri yine ülkenin aslında en önemli sorunu olan ve bir sosyal patlama yaratabilecek potansiyeldeki işsizlik (yüzde 35-40 civarında) ve ekonomik sorunlar üzerine çekmektedir.

SONNOTLAR

- ¹ FYROM: The Former Yugoslavian Republic of Macedonia. Bu ismin kullanılmasının hukuksal bakımdan analizi için bkz. (Janev, 1999: 155-160).
- ² Britanya Dışişleri Bakanlığı belgelerine göre bu sayının yaklaşık 120 bini Arnavutlar idi. (Pettifer, 1992: 476).
- ³ Arnavutlar, bu bölgelerdeki nüfusun yaklaşık yüzde 19-20'sini oluşturmaktadırlar.
- ⁴ Büyük Arnavutluk projesinin içinde, doğal olarak Makedonya da yer almaktadır. Zira, Arnavutlar tarihte Makedonya'da önemli bir varlık göstermişlerdir. 1204 yılında İstanbul merkezli Latin İmparatorluğu kurulduktan sonra Arnavutluk bölgesinde bir Epiros Despotluğu oluşturulmuştur. Bizans İmparatoru III. Andronikos, Epiros Despotluğu'nu tekrar ele geçirmek maksadıyla, 1336 yılında Aydınolu Umur Bey'den yardım istemiştir. Böylece, Arnavutlar ile Türkler tarihte ilk kez karşı karşıya gelmişlerdir. Umur Bey'in göndermiş olduğu kuvvetler, Arnavutları Makedonya'ya doğru kovalamıştır. (Ana Britannica, Cilt 3: "Arnavutluk" maddesi)
- ⁵ Arnavut ulusçuluğunun, Makedonya'daki Makedon aşırı ulusçuluğunun gelişimine tepki mahiyetinde ortaya çıktığından da bahsedebiliriz. Zira, Bulgaristan'ın, aşırı milliyetçi Makedon unsurları kullanarak Vardar Makedonyası ile birleşmeye, Arnavutluk'tan bazı bölgeleri almaya ve bu bölgelerin Bulgaristan nüfuzu altına girmesi yönünde bir politika takip etmeye çalıştığı ileri sürülebilmektedir. (Alp, 2001: 85-86) Nitekim, İkinci Dünya Savaşı sırasında, Bulgaristan lideri Georgi Dimitrov, Tito'nun Yugoslavya'daki Vardar Makedonyası'nı Bulgaristan'daki Pirin Makedonyası ile birleştirme planını destekliyordu. (Poulton, 1993: 60-61)
- ⁶ Bazı tarihçiler, İlyrialılar'ı Arnavutların ataları olarak göstermektedirler. İlyrialılar, ilkçağda büyük bir devlet kurmuşlardır. Ancak, M.Ö. 168'de Romalılar, Epir, Makedonya ve İlyria'yı hakimiyetleri altına almışlardır. (Ana Britannica, Cilt 3: "Arnavutluk" maddesi)
- ⁷ Çok partili sisteme geçişle birlikte Makedonya'da siyaset sahnesine 16 siyasal parti katılmıştır.
- ⁸ Esasında Makedon-Arnavut anlaşmazlığının tarihi o kadar da yeni değildi. Daha sosyalist sistem döneminde, 1989 yılında yapılan bir anayasa değişikliğinde Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti "*Makedonya halkının ulus devleti*" olarak tanımlanmıştı. Sözü edilen bu değişiklikten önce ise, bu cumhuriyet "*Makedonya halkı ile Arnavut ve Türk azınlıkların devleti*" olarak tanımlanıyordu. Dolayısıyla, Türklerin ve Arnavutların isimlerini zikretmeyen bu değişiklik, Makedonya'da etnik gruplar arasındaki uyumun bozulmakta olduğunu da simgeliyordu. (Poulton, 1993: 102); (Ülger, 2003: 127).
- ⁹ VMRO-DPMNE Makedon milliyetçisi bir partidir. Makedonya'nın en eski siyasi partisidir. Bu parti, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde Makedonya'nın bağımsızlığı için gayret sarf etmiştir. Aynı zamanda, Balkanlardaki ilk çeteci organizasyondur. İstanbul'da kurulan İttihat ve Terakki Partisi'ni bile, örgütlenme ve eylem biçimiyle, etkilemiştir.
- ¹⁰ Arben Caferi, Makedonya Arnavut hareketinin tanınmış isimlerinden biridir. 'Makedonya'nın Rugovası' olarak anılan Caferi, 1997 yılında Makedon-Arnavut çatışması çıktığında, Makedonya

Arnavutlarına, Kosova Arnavutlarını örnek almayı ve devlete paralel sivil kurumlar oluşturarak Makedonya'dan bağımsızlaşmayı önermekteydi. Caferi daha sonra Arnavut Demokratik Refah Partisi (PDP)'nden koparak Arnavut Demokratik Partisi adıyla kendi partisini kurmuştur. (Daskalovski, 2004: 58)

¹¹ BM Koruma Gücü askerleri (UNPROFOR), altı aylık uzatmalarla, Mart 1995'ten itibaren ise UNPREDEP (Birleşmiş Milletler Önleyici Açılım/Görev Gücü) adı altında 28 Şubat 1999 tarihine kadar Makedonya'daki görevlerine devam etmişlerdir. Makedonya, Tayvan'ın bağımsızlığını tanıyınca, Çin Halk Cumhuriyeti BM Güvenlik Konseyi'ndeki vetosunu kullanarak, bu gücün görev süresinin uzatılmasını engellemiştir. UNPREDEP, Makedonya'dan çekildikten sonra, günümüze dek bunun yerini alacak bir BM barış gücü oluşturulamamıştır.

¹² UÇK: Ushtria Çlirimtare të Kosovës.

¹³ Halbuki, BM-Güvenlik Konseyi'nin 10 Haziran 1999 tarihli 1244 sayılı kararı uyarınca Kosova sınırının (bu arada Makedonya ile olan sınırının da...) güvenliği tamamen 'Birleşmiş Milletler Kosova Misiyonu' (UNMIK) ve NATO-Kosova Gücü (KFOR) askerleri tarafından sağlanmaktaydı. O zaman olduğu gibi, şimdi de, bu iki gücün korumalarına rağmen, Kosova-Makedonya sınırından illegal geçişlerin devam ettiğinden bahsedebiliriz. (Orosi 2002)

¹⁴ Anlaşma metni için, bkz., http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs/Legal_cooperation/Police_and_internal_security/OHRID%20Agreement%2013august2001.asp, (20 Aralık 2005).

¹⁵ Ohrid Çerçeve Anlaşması'na göre, bir etnik topluluğun oranı devlet genelinde veya belediye sınırları içerisinde toplam nüfusun yüzde 20'sinin üzerindeyse, devlet-belediye dairelerinde kendi dilini kullanabilecektir.

¹⁶ Nitekim, kısa zaman içinde Makedon vatandaşlarının ırk, dil, din vs. ayrımı gözetilmeksizin eşitliği kabul edilerek anayasa ve ilgili kanunlara geçirilmiştir. Makedon Anayasası, vatandaşlar arasında her türden ayrımcılığı yasaklamakta; Ceza Kanunu ise tüm vatandaşların eşit olduğunun altını çizmektedir. (Commission of the European Communities, 2005: 112).

¹⁷ Bkn., 12-13 Aralık 2002 Kopenhag Avrupa Konseyi Başkanlık Bildirisi'nde "Avrupa Güvenliği ve Savunma Politikası" isimli III. Başlık-28. paragraf.

¹⁸ Bilindiği gibi, Cumhurbaşkanı Boris Trajkovski'nin 26 Şubat 2004 tarihinde geçirdiği bir uçak kazasında hayatını kaybetmesinin ardından yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda SDSM Başkanı (o dönem Başbakan) Branko Crvenkovski oyların yüzde 62,66'sını alarak 28 Nisan 2004 tarihinde ülkenin üçüncü cumhurbaşkanı olmuştur. Bu seçimlerde koalisyon ortağı Arnavut partisi DUI'nin adayı Zudi Xselili de aday olmuş ancak, birinci turda VMRO-DPMNE'nin adayı Saško Kedev'in ardından üçüncü olmuş ve dolayısıyla ikinci tura katılamamıştır.

¹⁹ 20 Ocak 2004 tarihinde yapılan oylamada parlamento Kalkandelen'de Arnavutça eğitim verecek bir devlet üniversitesinin kurulması hakkında bir kanun tasarısını kabul ederek yasalaştırmıştır.

²⁰ Bu yasa, yeni belediyelerin kurulması ve mevcut belediye sınırlarının değiştirilmesini düzenlemektedir.

²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Makedon Meclisi, Arnavutça Eğitim Verecek Devlet Üniversitesi Kurulmasını Onayladı", http://www.balkantimes.com/html_text_only2/-turkish/arcPoliComp.htm, (21 Ocak 2004).

²² Ayrıntılı bilgi için bkz. "Makedonya Cumhurbaşkanı Kalkandelen Üniversitesi'ni Kuran Kararnameyi İmzaladı", http://www.balkantimes.com/html_text_only2/turkish/arcPoliComp.htm, (21 Şubat 2004).

²³ Bu anlaşma, 29 Aralık 2004 tarihinde imzalanmıştır. Anlaşma metni için bkn., "AMBO Trans-Balkan Pipeline Agreement Finally Signed", <http://www.balkana-lysis.com/modules.php?name=News&file=article&sid=478>, (21 Aralık 2005).

KAYNAKÇA

- AGENCE FRANCE PRESSE. (2001), "Ethnic Albanian Kosovo Leaders Claim Macedonia Attack", 25 Ocak.
- ALP, İlker. (2001), "Makedonya Üzerindeki Mücadeleler ve Makedonya Cumhuriyeti", *Stratejik Analiz*, Cilt: 2, Sayı: 17, ss. 79-88.
- ANA BRITANNICA. "Arnavutluk" maddesi, Cilt 3.
- ANDONOVSKI, Zoran. (1991), "Makedoniya Nezavisna I Suverena", (Bağımsız ve Egemen Makedonya), *Makedoniya*, Sayı: 462, Eylül, s. 11.
- BABUNA, Aydın. (2000), "The Albanians of Kosovo and Macedonia: Ethnic Identity Superseding Religion", *Nationalities Papers*, Cilt: 28, Sayı: 1, ss. 67-92.
- CHATELOT, Christophe. (2001), "Macedonian UCK Determined to Restore Albanians Freedom", *Le Monde*, 15 Mart, FBİS-WEU-2001-0315.
- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. (2005), *Analytical Report for the Opinion on the Application from the Former Yugoslav Republic of Macedonia for EU Membership*, SEC (2005) 1425, {COM (2005) 562 final}, Brussels.
- COWAN, Jane K. and BROWN, K. S. (2000), "Introduction: Macedonian Inflections", *Macedonia: The Politics of Identity and Difference*, (Ed.) Jane K. Cowan, Pluto Press, Londra, ss. 1-24.
- ÇELİK, Bilgin. (2003), "Arnavut ve Türk Ulusal Hareketlerinin Benzerlikleri", *Toplumsal Tarih*, Sayı: 114, Haziran, ss. 58-61.
- DASKALOVSKI, Zidas. (2000), "Assessing Local Government in Macedonia: Minority Political Participation and Education in the Municipality of Chair", *Managing Multiethnic Coexistence in Countries of Former Yugoslavia*, (Ed.) Nenad Dimitrijevic, CEU Press, Budapeşte, ss. 125-136.
- DASKALOVSKI, Zidas. (2004), "Democratic Consolidation and the 'Stateness' Problem: The Case of Macedonia", *The Global Review of Ethnopolitics*, Cilt: 3, Sayı: 2, Ocak, ss. 52-66.
- DEMİRTAŞ-ÇOŞKUN, Birgül ve TÜRKOĞLU, Emir. (2001), "Makedonya'da Tehlike Çanları: Balkanların Eski "Model Ülke"si, Yeni İstikrarsızlık Unsuru mu?", *Stratejik Analiz*, Cilt: 2, Sayı: 13, Mayıs, ss. 5-19.
- FLETCHER, Philipa. (2001), "Ethnic Albanian Gunmen in Macedonia Turn Political", *Reuters*, 12 Mart.
- FRAENKEL, Eran. (1986), *Skopje from the Serbian to Otoman Empires: Conditions for the Appearance of a Balkan Muslim City*, Ph.D. Thesis, University of Pennsylvania.
- GABER, Viktor. (2002), *Za Makedonskata Diplomatiya*, (Makedonya Diplomasisi Hakkında), Magor, Üsküp.
- GLIGOROV, Kiro. (2001), *Makedonia E Se Što Imame*, (Makedonya Bizim Herşeyimizdir), Izdavacki Centar TRI, Üsküp.

- HOLDRIDGE, David. (1998), "After Kosovo...Is Macedonia Next?", *America*, Cilt: 179, Sayı: 10, 10 Ekim, ss. 9-10.
- JANEV, Igor. (1999), "Legal Aspects of the Use of a Provisional Name for Macedonia in the United Nations System", *The American Journal of International Law*, Cilt: 93, Sayı: 1, Ocak, ss. 155-160.
- KATARCIEV, Ivan. (2001), "Istoriskoto Iskustvo na Makedonskiot Narod-Znaçen Faktor vo Gradenyeto Strategiya za Odnosite so Sosedite", (Makedon Milletinin Tarihi Tecrübeleri Komşularla İlişkileri Geliştirme Stratejisinde Önemli Bir Faktördür), *Avtori na Nacionalnata Bezbednost na Republika Makedoniya*, (Eds.) Pande Lazarevski, Slavko Milosavlevski, Todor Atanasovski, Ivan Katarciev, Slaveyko Sasaykovski, Yovan Donev, Institut za Sociološki i Političko-Pravni Istražuvanya, Üsküp.
- KOSTESKI, Nikola. (1993), "Voeni Soyuzi, Sa Nato Do Celta", (Savaş İttifakları, NATO'yla Sonuca Doğru), *Odbrana*, Sayı: 6, Temmuz-Ağustos, ss.1-50.
- LAZAROVA, Mariya. (2003), "Makedon Nüfus Sayımından Etnik Arnavut Sayısında Artış Çıktı", 12 Mart, <http://www.balkan-info.com/html2/turkish/031215-MARIJA-001.htm>, (15 Aralık 2003).
- LUMA, Ilir. (2002), "Ramkovniot Dogovor, Albanskoto Praşanye vo Republika Makedoniya i Neyzinata Stabilnost", (Çerçeve Anlaşması, Makedonya Cumhuriyeti'nde Arnavut Sorunu ve İstikrar), *Proces 2002, Bezbednost na Republika Makedoniya*, Republika Makedoniya Kabinet na Pretsedatelot, Üsküp.
- MACPHERSON, Robert. (2001), "AFP Examines FYROM Army's Capabilities, Limitations", *AFP*, 21 Mart, FBİS-WEU-2001-0321.
- "Makedon Meclisi, Arnavutça Eğitim Verecek Devlet Üniversitesi Kurulmasını Onayladı", 21 Ocak 2004, http://www.balkantimes.com/html_text_only2/turkish/arcPoliComp.htm, (22 Ocak 2004).
- "Makedonya Cumhurbaşkanı Kalkandelen Üniversitesi'ni Kuran Kararnameyi İmzaladı", 21 Şubat 2004, http://www.balkantimes.com/html_text_only2/turkish/arcPoliComp.htm, (22 Şubat 2004).
- METİN, Burhan. (2001), "Makedonya: Güncel Siyasi Gelişmeler", 5 Şubat, <http://derinanadolu.tripod.com/01-01-17-makedonya-guncel.htm>, (17 Haziran 2003).
- MILOSAVLEVSKI, Slavko. (2001), "Albanskoto Praşanye vo Republika Makedoniya", (Makedonya'da Arnavut Sorunu), *Avtori na Nacionalnata Bezbednost na Republika Makedoniya*, (Eds.) Pande Lazarevski, Slavko Milosavlevski, Todor Atanasovski, Ivan Katarciev, Slaveyko Sasaykovski, Yovan Donev, Institut za Sociološki i Političko-Pravni Istražuvanya, Üsküp.
- MIRÇESKI, Spase. (1998), *Almanah na Republika Makedoniya: Hronologiya 1990-1997*, (1990-1997 Yılları Arası Makedonya Olay Dizini), NİP Nova Makedoniya, Üsküp.
- OROSHI, Violeta. (2002), "Granicite Na Kosovo I Stabilnosta Na Regionot", (Kosova'nın Sınırları ve Bölgenin İstikrarı), *AİM Prihstina*, 30 Nisan, <http://www.aimpress.org.mk/skriptil/tekst.asp?Tekst=429...>, (7 Mayıs 2003).
- ÖZTUNA, Yılmaz. (1998), *Osmanlı Tarihi*, Kitap 1, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

- PANTA, Cambazovski. (1994), "Intervyu So Arben Caferi, Pretsedatel Na Radikalnata Frakciya Na PDP", (Arben Caferi ile Söyleşi-PDP'nin Radikal Kanadının Temsilcisi), *Nova Makedoniya*, 26 Mart.
- PENDAROVSKI, Stevo. (2002), "Prilozi Kon Sistemot na Nacionalna Bezbednost", (Ulusal Güvenlik Sistemine Bir Bakış), *Proces 2002*, Bezbednost na Republika Makedoniya, Republika Makedoniya Kabinet na Pretsedatelot, Üsküp.
- PERRY, Duncan M. (1996), "Macedonia: Balkan Miracle or Balkan Disaster", *Current History*, Cilt: 95, Sayı: 599, Mart, ss. 113-117.
- PETTIFER, James. (1992), "The Macedonian Question", *International Affairs*, Cilt: 68, Sayı: 3, Temmuz, ss. 475-485.
- POP-GORÇEV, Boris. (1993), "UNPROFOR Vo Makedoniya, Do Mir Bez Oryjje", (UNPROFOR Güçleri Makedonya'da, Silahsız Barışa Doğru), *Odbrana*, Sayı: 4, Mart-Nisan, ss. 1-50.
- POULTON, Hugh. (1993), *Balkanlar: Çatışan Azınlıklar, Çatışan Devletler*, Çev. Yavuz Alagon, Sarmal Yayınevi, Nisan, İstanbul.
- PROFILOSKI, Lube. (2002), *Mediumskata Voyna Protiv Makedoniya*, (Makedonya'ya Karşı Yürütülen Medya Savaşı), Bigoss Yayınları, Üsküp.
- RADIO FREE EUROPE/RADIO LIBERTY. (2001), "Macedonia: Mafia Connections", *Balkan Report*, Cilt: 1, 24, 3 Nisan.
- REPUBLIKA. (1991), "Odzivi na Referendum", (Referanduma Katılım Oranı), Sayı: 5, 11 Eylül.
- RUSI, Iso. (2001), "Mir U Makedoniyi: Voynici Grade, Civili Ruse", (Makedonya Barışı: Askerler Barış Sağlıyor, Siviller Yıkıyor), 30 Ağustos, <http://www.aimpress.org/dyn/pubs/archive/data/200108/10830-001-pubs-sko.htm>, (6 Temmuz 2003).
- RUZIN, Nano. (2002), "Multi-national Iconographies in Macedonia", *GeoJournal*, Cilt: 52, ss. 353-357.
- SOFOS, Spyros. (2001), "The Albanian Question: Macedonia at the Crossroads", *Journal of Southern Europe and the Balkans*, Cilt: 3, Sayı: 2, ss. 145-151.
- SPASESKI, Yordan ve ASLIMOVSKI, Pere. (2001), *Defendologiya*, (Savunma Bilimi), Institut za Istrajuvanye na Turizmot Pri Fakultetot za Turizam i Ugostitelstvo, Ohrid.
- SPASESKI, Yordan. (2003), "Makedoniya Jrtva Na Balkanot-Bilo I Poveke Nikogas Da Ne Se Povtori", (Makedonya Balkanların Kurbanı-Oldu ve Bir Daha Tekrarlanmamalı), *Akademik, Teoriya i Praktika*, Agenciya "Akademik", Mayıs, ss. 1-60.
- TAYLOR, Skot. (2002), *Ne Graganska Voyna*, (İç Savaş), Knyiga Komerc, Belgrad.
- ÜLGER, İrfan Kaya. (2003), *Yugoslavya Neden Parçalandı?: Balkan Dramının Perde Arkası*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- VANKOVSKA-CVETKOVSKA, Bilyana. (1993), "Mirovnite Akcii Na OOH, Makedoniya-Kamen Na Iskuşenieto", (BM'nin Barış Misyonları, Makedonya-Sabır Taşı), *Odbrana*, Sayı: 4, Mart-Nisan, ss. 1-50.

WELER, Mark. (2002), "Ohridiot Dogovor-Recept Za Integraciya Ili Dezintegraciya Na Republika Makedoniya", (Ohrid Anlaşması-Makedonya Cumhuriyeti'nin Entegrasyon veya Dezentegrasyon Reçetesi), *Proces 2002, Bezbednosta na Republika Makedoniya*, Republika Makedoniya Kabinet na Pretsedatelot, Üsküp.

WILKINSON, H. R. (1952), "Jugoslav Macedonia in Transition", *The Geographical Journal*, Cilt: 118, Sayı: 4, Aralık, ss. 389-405.

ZAHARIADIS, Nikolaos. (2003), "External Interventions and Domestic Ethnic Conflict in Yugoslav Macedonia", *Political Science Quarterly*, Cilt: 118, Sayı: 2, ss. 259-279.

GAZİ ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ YAYIN KURALLARI

Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (GÜİİBF) Dergisi 1999 yılından beri "Hakemli Dergi" statüsünde dört ayda bir yayınlanmaktadır.

Dergiye gönderilen yazılar, başka bir yerde yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır. Yazılar yayınlanmak üzere kabul edildiği takdirde GÜİİBF Dergisi bütün yayın haklarına sahiptir. Yayınlanan yazılardan alıntı yapılması durumunda, kaynak belirtilmesi zorunludur. Yayınlanmış yazının tamamının tekrar yayın hakkı derginin iznine bağlıdır.

Yayın kuralları hakkında daha ayrıntılı bilgiye <http://www.dergi.iibf.gazi.edu.tr> adresinden ulaşabilirsiniz.

YAYIN İLKELERİ

GÜİİBF Dergisinin yazı dili Türkçe'dir. Herhangi bir yabancı dilde yazılmış yazılar yayınlanmamaktadır. Fakültemiz bünyesinde bulunan İktisat, İşletme, Kamu Yönetimi, Ekonometri, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Maliye ve Uluslararası İlişkiler alanlarının kapsamına giren tüm konulardaki çalışmalar dergimizde yayınlanabilir. Daha önce, ulusal ya da uluslararası kongre ya da sempozyumlarda sunulmuş ve özeti yayınlanmış çalışmalar, bu nitelikleri belirterek gönderilebilir.

Gönderilecek yazılarda uyulması gereken ilkeler şöyle sıralanabilir : Dil ve anlatım bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır. Çalışma, iyi tanımlanmış bir problematiğe dayanmalı ve başlıklar bu problematikle uyumlu olmalıdır. Yararlanılan kaynaklar, çalışmanın kapsamını yansıtacak zenginlik ve yeterlikte olmalıdır. Verilen Türkçe ve İngilizce özetler, çalışmanın amacını, yöntemini, kapsamını ve temel bulguları kapsamalıdır. Çalışmada istatistiksel yöntem ya da yöntemler kullanılıyorsa, bunun gerekçesi belirtilmeli ve uygulama sistematigi en uygun şekilde verilmelidir. Yazı, yazım kurallarına uygun olmalıdır.

YAZININ YAYINLANMA SÜRECİ:

Yazılar, yayın kuruluna gelmeden önce kurallara uygun yazılıp yazılmadığı kontrol edilir; eksik ya da yanlış belirlendiğinde, düzeltilmesi için bir Ön Değerlendirme Formu ile yazara iade edilir. Yazar tarafından düzeltilerek geri gönderilen yazılar için yayın kurulu tarafından üç hakem belirlenir. Üç hakemden gelecek rapor doğrultusunda; yazının yayın portföyüne alınmasına, alınmamasına ya da düzeltme istenmesine karar verilir. Durum yazara en kısa sürede bildirilir. Yazardan düzeltme istenmesi durumunda, düzeltmenin en geç 1 ay içinde yapılarak dergiye ulaştırılması gerekmektedir. Düzeltilmiş metin, gerekli görüldüğü hallerde değişiklikleri isteyen hakemlerce tekrar incelenebilir. Yayın portföyüne alınan yazılar Yayın Kurulunun belirlediği sıraya göre yayınlanır.

GÜİİBF Dergisinin yazı dili Türkçe'dir. Herhangi bir yabancı dilde yazılmış yazılar yayınlanmamaktadır. Yazılar A4 kağıda, sayfanın bir yüzüne, üst 5,5 cm, alt 5,5 cm, sağ 4,3 cm, sol 4,3 cm cilt payı sıfır (0), cilt payı yeri sol kenar boşluklu yazılmalı, Microsoft Word 2000 ya da sonrası yazılım programı ile Times New Roman yazı karakteri ve toplam 6 bin sözcüğü (ya da 20 sayfayı) geçmeyecek şekilde dört kopya halinde (yazıların üç kopyasında kimlik bilgileri bulunmamalıdır) ve 3,5"lik bir diskete ya da bir CD'ye kaydedilerek, yazışma adresine gönderilmelidir.

Günay KANDEMİR

Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 06500 Beşevler / ANKARA
adresine gönderilmelidir. Yazarlar ünvanlarını, görev yaptıkları kurumları, haberleşme adreslerini, telefon numaralarını ve e-posta adreslerini ayrıca bildirmelidirler.

YAZININ BAŞLIĞI

Büyük harf, 12 punto, kalın, 1 satır aralıklı ve kağıdın ortasına yazılmalıdır. Yazı ile ilgili teşekkür yazılacaksa, yazının başlığının son sözcüğünün üstüne konulan ^(*) şeklindeki işareti sayfanın sonuna ve yazarların bilgisinden sonra yazılabilir.

MAKALENİN YAZARI/LARI

Yazı bir yazarlı ise, yazarın adı yazının başlığının bir satır altına, sağ tarafa yanaşık; ad küçük, soyad büyük harfle, 10 punto ve normal (İtalik ve kalın değil) yazılmalı. Soyad üzerine konulan şeklindeki yıldız işareti (parantez içine alınmayacak) sayfanın sonuna da konularak bilgiler; akademik ünvan, üniversite, fakülte(yüksek okul), bölüm ve e-posta adresi sırasında, aralarına virgül konularak 8,5 punto ile normal yazılmalı.

Yazar sayısı iki ise, yazarların ad ve soyadları yine başlığın 1 satır altına, birincisi sola ve ikincisi sağa yanaşık ve yukarıda belirtilen şekilde bir ve iki yıldız kullanarak yazılmalı.

Yazar sayısı üç ise, yazarların ad ve soyadları yine başlığın 1 satır altına, birincisi sola, ikincisi ortada, üçüncüsü sağa yanaşık ve yukarıda belirtilen şekilde sırası ile yazılmalı.

Yazar sayısı üçten fazla ise yukarıda belirtilenlere uygun bir düzen oluşturulmalıdır.

ÖZETLER

Yazının ilk sayfasında, yazar/lardan 1 satır altta Türkçe özet (150-200 kelimelik), altında İngilizce başlıklı İngilizce özet (150 -200 kelimelik) ve her bir özeti altına beş adedi aşmayan anahtar kelimeler / keywords olmalıdır. Özetler 10 punto, 1 satır aralıklı ve İtalik yazılmalıdır. İngilizce özeti başlığı da 10 punto, 1 satır aralıklı, kalın ve italik yazılmalıdır. Türkçe (İngilizce) başlığın 1 satır altında; bir sekme ile yazılmış **Özet (Abstract)** başlığı olmalı, bunun 1 satır altında bir sekme ile özet metni başlamalıdır.

Anahtar Kelimeler / Keywords özetti 1 satır altta 10 punto, normal ve yukarıdaki gibi sola yanaşık yazılmalıdır. Anahtar Kelimeler / Keywords, özeller sözcükler dışında küçük harfle başlamalıdır. Anahtar Kelimeler / Keywords sayısı her bir özet için en çok 5 adet olmalıdır. Özet ve Abstract sözcükleri yazının başlığı ile 1 satır aralıklı italik, kalın ve 10 punto ile yazılmalıdır.

GİRİŞ

Keywords' lerden iki satır altta, **GİRİŞ** başlığı ve giriş metninin ilk cümlesi bir sekme içeriden, 11 punto, Tam satır aralıklı 14 nk değerinde yazılmalı ve sol yanında numara bulunmamalıdır.

Not: Örnek makaledeki paragraf değerleri baz alınacak.

YAZININ METNİ

Yazının başlıkları, rakam- harf - rakam düzeninde numaralandırılmalı; I), II)... şeklindeki ana başlıklar büyük harf, 11 punto, kalın ve 1 satır aralıklı; alt başlıklar 11 punto, kalın, ilk harfleri büyük harf olmak üzere küçük harf, normal ve 1 satır aralıklı yazılmalı. Metnin kendisi de 10 punto ve tam satır aralıklı 14 nk değerinde yazılmalıdır. Başlıklarla metin (önceki metin de dahil) arasında 1,5 satır aralık bulunmalıdır.

Göndermeler

Göndermeler dipnotlar şeklinde değil, metin içinde ilgili yere açılacak parantezlerle yapılmalıdır. Parantez içindeki sıralama şu şekilde olmalıdır: Yazar(lar)ın soyadı (kurumun adı -varsa kısa adı), kaynağın yılı, sayfa numarası ya da numaraları.

Yazarlar, dipnot şeklindeki açıklamalardan mümkün olduğu kadar kaçınmalı; yazılacaklar metin içerisinde ifade edilmeye çalışılmalıdır. Eğer dipnot verilecekse, metin içinde ilgili sözcüğün sağ üst köşesine sıra numarası verilmeli, aynı numara ile **SONUÇLAR** metninden hemen sonra, 10 punto, 1 satır aralığı ile yazılmalı. Verilen dipnotlar **SONNOTLAR** (10 punto, kalın, sola yanaşık) başlığı altında, **SONUÇLAR**'ın son satırı 2 satır aralıklı; ilk satırı, **SONNOTLAR** başlığı ile 1,5 satır aralıklı yazılmalıdır.

Formülleri Numaralandırma

Metin içerisinde kullanılan formüllere (1), (2),... şeklinde verilecek numaralar ilgili formülün en sağında yer almalıdır. Formüllere yapılan göndermeler formül numarası ile yapılmalıdır. Formül numarası verilmişken, "aşağıdaki formül" ya da "yukarıdaki formül" gibi ifadelerden kaçınılmalıdır.

SONUÇLAR

SONUÇLAR başlığı ile yazı metninin bitiş cümlesi 2 satır aralıklı, bir sekme içeriden, büyük harf, kalın, normal ve 11 punto yazılmalıdır. **SONUÇLAR**' ın metin kısmı, bir sekme içeriden, 11 punto ve tam satır aralıklı yazılmalıdır. Bu kısmın başlığında **SONUÇLAR** dışında başka bir başlık ve bu başlığın soluna da herhangi bir numara ya da harf yazılmamalıdır.

EKLER

Tablo, Şekil ve Grafik gibi normal yazı dışındakilerin çok olması durumunda Tablo, Şekil ve Grafik için başlıklar; EK Tablo: 1 EK Şekil: 7 ya da EK Grafik: 5 şeklinde yazılmalı, **EKLER**, **SONNOTLAR**'dan sonra **KAYNAKÇA**'dan önce verilmelidir. Bunlara metin içinde yapılan göndermelerin mutlaka, EK Tablo:1 EK Şekil: 7 ya da EK Grafik: 5 şeklinde yapılmalıdır.

KAYNAKÇA YAZIMI

Kaynakça bölümü, çalışmanın en sonunda yer almalıdır. **KAYNAKÇA** başlığı sayfanın ortasına, 10 punto, kalın ve büyük harf ile yazılmalı. **KAYNAKÇA** başlığı ile kaynakların ilk satırı 1 satır aralıklı yazılmalı. Yazarların soyadları büyük harf olmalı ve başa yazılmalı. İkinci satır bir sekme içeriden başlamalıdır. Soyadlarına göre harf sırasında, 8,5 punto, 1 satır aralıklı yazılmalıdır.

KAYNAKÇADA VE METİN İÇİNDE KAYNAK GÖSTERMELER (Türkçe ve yabancı kaynaklar için)

KİTAPLAR

a) Tek yazarlı kitap:

Kaynakçada: ATAKAN, Kemal. (2003), *Çevre Sorunları ve Türkiye*, 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.

Metin içindeki göndermede: (Atakan, 2003: 28-30).

Kaynakçada: HULL, J. C. (2000), *Options, Futures, and Other Derivatives*, 4th Ed. Prentice-Hall, New York.

Metin içindeki göndermede: (Hull, 2000: 40)

b) İki yazarlı kitap:

Kaynakçada: ÖÇAL, Tezer ve Çolak, Ö. Faruk. (1999), *Para Teori ve Politikası*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Metin içindeki göndermede: (Öçal ve Çolak, 1999: 85)

Kaynakçada: HIRST, Paul and GRAHAME, Thomson. (1996), *Globalization in Question*, Polity Pres, London.

Metin içindeki göndermede: (Hirst ve Grahame, 1996: 12-25)

c) İki yazarlı çok yazarlı kitap:

Kaynakçada: ÖNDER, İzzettin; TÜREL, Oktar; EKİNCİ, Nazım ve SOMEL, Cem. (1993), *Türkiye'de Kamu Maliyesi, Finansal Yapı ve Politikalar*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Metin içindeki göndermede: (Önder vd., 1993: 45).

Kaynakçada: PRITCHETT, S. Travis; SCHMIT, Joan T.; DOERPINGHAUS, Helen I. and Athearn L. James. (2002), *Risk Management and Insurance*, Thomson Learning Custom Publishing, Ohio.

Metin içindeki gönderme: (Pritchett vd., 456)

d) Derleme içinde :

Kaynakçada: ARICI, Kadir. (2003), "Sosyal Yardım Hakkı", *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri-Seçme Yazılar*, (Ed.) E.Tuncay Kaplan ve Bülent Bayat, Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Yayını, Ankara, ss. 29-51.

Metin içindeki gönderme: (Arıcı, 2003: 32)

Kaynakçada: NIBLETT, R. and WALLACE, W. (Eds.). (2001), *Rethinking European Order: West European Responses*, Palgrave, Basingstoke.

Metin içindeki gönderme: (Niblett ve Wallace, 2001)

Kaynakçada: GHAI, Dharam.(1998), "Yapısal Uyum, Küresel Bütünleşme ve Sosyal Demokrasi", *Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma*, (Ed.) R. Prendergast ve F. Stewart, (Çev.) İdil Eser, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 48-70.

Metin içindeki gönderme: (Ghai, 1998: 52-65)

MAKALELER

Aşağıda farklı nitelikteki (Türkçe ve yabancı) makalelerin metin içinde yazılış biçimleri örneklerle gösterilmiştir:

a) Tek yazarlı makale :

Kaynakçada: NİŞANCI, Murat. (2003), "Hanehalkı Harcamalarının Engel Eğrisi Analizi: 1994: Türkiye Kentsel Kesim Örneği", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt : 8, No : 23, ss. 155-166.

Metin içindeki gönderme: (Nişancı, 2003: 158)

Kaynakçada: FEINBERG, Robert M. (1992), "Hysteresis and Export Targeting ", *International Journal of Industrial Organization*, Vol. 10, No : 4, pp. 679-684.

Metin içindeki gönderme: (Feinberg, 1992: 681)

b) İki yazarlı makale :

Kaynakçada: ATAYER, Ç. ve TASLAK, S. (1998), "Çevre kalitesi ve Çevre Kalite Maliyetleri", *Standart Dergisi*, Cilt : 37, No : 4, ss. 76-83.

Metin içindeki gönderme: (Atayer ve Taslak, 1998: 77-80)

Kaynakçada: VANDERGEEST, P. and BUTTEL, F. (1998), "Marx, Weber and Development Sociology", *World Development*, Vol. 16, No : 6, pp. 312-331.

Metin içindeki gönderme: (Vandergeest, 1998: 314- 328)

c) İki den çok yazarlı makale :

Kaynakçada: ÖZAĞ, Filiz; ATAN, Murat ve KAYA, Semiha. (2003), "Dış Ticaret Rejimindeki Değişimlerin İthalatın Fiyat ve Gelir Esneklikleri Üzerine Etkisi", *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt : 5, Sayı : 3, ss. 29-43.

Metin içindeki gönderme: (Özağ vd., 2002: 39).

Kaynakçada: PORTERS, A., BLITZER, S. and CURTIS, J. (1986), "The Urban Informal Sector in Uruguay : Its Internal Structure, Characteristics, and Effects", *World Development*, Vol. 14, No :6, pp. 727-741.

Metin içindeki gönderme: (Porters vd., 1982: 738)

YAZARI BELLİ OLMAYAN RESMİ, ÖZEL YAYINLAR, RAPORLAR VB.

Kaynakçada: DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI. (2000), *Kamu Mali Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması*, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayınları, Ankara.

Metin içindeki gönderme: (DPT, 2000: 74)

ÇEVİRİ ESERLER

Kaynakçada: MCNEILL, William. (2004), *Dünya Tarihi*, (Çev.) Alaeddin Şenel, İmge Kitabevi, Ankara.

Metin içindeki göndermede: (McNeill, 2004: 135)

TEZLER

Kaynakçada: BULUT, Erol. (1998), *Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Ekonomik Etkileri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Metin içindeki göndermede: (Bulut, 1998: 13).

Kaynakçada: REEVE, T. A. (1998), *Essays in International Trade*, Ph. D. Thesis, Harvard University.

Metin içindeki göndermede: (Reeve, 1998: 40-75)

BİLDİRİ

Kaynakçada: KILIÇKAPLAN, Serdar. (1998), "Uluslararası Rekabet Gücünün Ölçülmesinde AKÜ (Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük) İndeksine Alternatif Bir Yaklaşım", *DİE, Araştırma Sempozyumu '98 Bildiri Özetleri*, ss. 134 -143, 23-25 Kasım, Ankara.

Metin içindeki göndermede: (Kılıçkaplan, 1998: 52).

İNTERNET KAYNAKLARI

Kaynakçada: HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI. (2000), "Aylık İstatistikler", <http://www.hazine.gov.tr/yayin.htm> (12.04.2004).

Metin içindeki göndermede : (Hazine Müsteşarlığı, 2000)

Kaynakçada: SEVER, Ayşegül, "Turkey and Syrian-Israeli Peace Talks in the 1990's", *Middle East Review of International Affairs*, Vol. 5, No: 3, September 2001, http://www.ciaonet.org/olj/meria/meria01_sea01.html (15.06.2004).

Metin içindeki göndermede: (Sever, 2001)

Metin içinde kaynak göstermede karşılaşılabilecek değişik durumlar aşağıdaki gibi örneklendirilebilir :

....Özkan (1999a: 87-90; 1999b: 5-9).

....(Tekeli, 2003: 23-25; Algan, 2004: 65-67).

....hesaplanmıştır(DİE, 2000: 56).

Kaynağın tamamına göndermede: (Karan, 1990) ya da (Karan, 1990: Bölüm IV)

Kaynakçada aynı yazarın alt alta gelen çalışmaları:

Tekrar eden yazarın adı için çizgi kullanılmamalı, yazarın adı aynen yazılmalıdır.

Kaynakçada ve metin içinde birden fazla sayfa gruplarını gösterme:

Kaynakçada: BOCHNER, S. (1966), *The Role of Mathematics in the Rise of Science*, Princeton University Press, Princeton, pp. 4, 23-36, 45-50, 67.

Metin içindeki göndermede: (Bochner, 1966: 30,48)

Kaynakçada makale yazma ile ilgili yukarıda örnekleri ile belirtilenler dışında karşılaşılan durumlarda, orijinal kaynağın üzerindeki gösterimler kullanılabilir.

TABLO, ŞEKİL, GRAFİK İLE İLGİLİ

Tablo, şekil, grafik ve resim için, eğer alıntı yapılmışsa, kaynak mutlaka belirtilmelidir. Gösterilecek kaynak, tablo, şekil, grafik ve resmin hemen altında, 4 karakter içeriden, 10 punto, 1 satır aralıklı, normal, tablo, şekil, grafik ve resmin boyutunu aşmamalıdır. Alta yazılacak diğer bilgiler kaynaktan sonra yukarıdaki özelliklere uygun olmalıdır. Tablo metin bitiminden 1 satır alta başlamalıdır. Yazarlar tablo, şekil, grafik, resim ve formül için kullandıkları program ya da modülleri bildirmelidirler.

Tablo ile ilgili :

1 - Tabloların adları, tablo sınırlarını aşmayacak şekilde, tablonun üstüne, Times New Roman 10 punto, kalın, 1 satır aralıklı, sözcüklerin baş harfleri büyük olmak üzere ve tablonun üst çizgisi ile tablo adı arasında 1,5 satır aralıklı; tablo numarası, tablo adını ortalayacak şekilde aşağıda verilen örnekteki gibi yazılmalı. Örneğin :

Tablo : 4**Bazı Ülkelerin Tarımsal Göstergeleri ve Dönemler İtibariyle Ülkelere Göre dağılımı**

2 - Tablo kaynağı, tablonun en solundaki düşey çizgiden sağa doğru 4 harf içeriden, tablonun altına, Times New Roman, 10 punto ile normal yazılmalı. DPT, DİE vb. gibi kısaltmalar kullanılabilir.

3 - Tablonun içindeki herhangi bir konu ile yapılacak açıklama için söz konusu noktaya (*) şeklinde bir işaret konur. Aynı işaret tablonun altında – varsa – **Kaynak** bilgisinin altına konularak açıklama yazılır. Yapılacak açıklamalar birden çok ise (**), (***) şeklinde devam edilmeli ve Times New Roman, 10 punto ile normal yazılmalı.

4 - Metin içinde tabloya yapılan her bir gönderme için tablo numarası belirtilmeli; “aşağıdaki tablo” ya da “yukarıdaki şekil” gibi ifadeler kullanılmamalıdır.

Örneğin, Tablo : 4 de görüldüğü gibi.... ;anlaşılmaktadır (Şekil : 8).

Grafik ve Şekil ile İlgili :

Grafikğin adı, grafikği ortalayacak şekilde, grafikğin altında, Times New Roman, kalın, 10 punto, 1 satır aralıklı, sözcüklerin ilk harfleri büyük olmak üzere normal yazılacak.

Örnek :

Şekil : 6**İşletme Ölçeğine Göre Taşıyıcıların Değişik ve Özel Talepleri****Grafik : 7****Bazı Ülkelerde En Büyük Banknotlar**

Tablo için yazılan 3. ve 4. maddelerde belirtilen yazma kuralları grafik ve şekil için de geçerlidir.